

**TÜRK KÜLTÜRÜNDE KİŞİ ADLARI VE LAKAPLAR: XIX. YÜZYIL
ORTALARINDA SEYİTGAZİ KASABASINDA KULLANILAN KİŞİ
ADLARI VE LAKAPLAR ÜZERİNE BİR İNCELEME**
PERSON NAMES AND NICKNAMES IN TURKISH CULTURE: AN
INVESTIGATION ON THE PERSON NAMES AND NICKNAMES USED
IN SEYITGAZI TOWN IN THE MIDDLE OF 19TH CENTURY

METİN MENEKŞE

Dr., Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü,
Dr., Muğla Sıtkı Koçman University, Faculty of Letters, Department of History
m.menekse@mu.edu.tr

 <https://orcid.org/0000-0003-1192-3161>

Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi - Journal of Turkish Researches Institute
TAED-65, Mayıs - May 2019 Erzurum
ISSN-1300-9052

Makale Türü-Article Types : Araştırma Makalesi-Research Article
Geliş Tarihi-Received Date : 26.01.2019
Kabul Tarihi-Accepted Date : 21.05.2019
Sayfa-Pages : 303-331

 : <http://dx.doi.org/10.14292/Turkiyat4120>

www.turkiyatjournal.com
<http://dergipark.gov.tr/ataunited>

This article was checked by

 iThenticate

TÜRK KÜLTÜRÜNDE KİŞİ ADLARI VE LAKAPLAR: XIX. YÜZYIL
ORTALARINDA SEYİTGAZİ KASABASINDA KULLANILAN KİŞİ
ADLARI VE LAKAPLAR ÜZERİNE BİR İNCELEME
PERSON NAMES AND NICKNAMES IN TURKISH CULTURE: AN
INVESTIGATION ON THE PERSON NAMES AND NICKNAMES USED
IN SEYITGAZI TOWN IN THE MIDDLE OF 19TH CENTURY

METİN MENEKŞE

Öz

Dilbilim, halkbilim ve kültür tarihi çalışmaları bakımından önemli bir yere sahip olan aile ve kişi adları ile lakaplar, bu çalışmanın esasını teşkil etmektedir. Kişilere bir taraftan bir kimlik kazandıran, öte yandan toplumun diğer üyeleriyle çeşitli sosyal ve kültürel ilişkileri sürdürme imkânı sağlayan ad kullanımı, Seyitgazi kasabası örneğinde değerlendirilmiştir. Çalışmanın ana kaynağını, H. 1260-1261/M. 1844-1845 yıllarında kaydı tutulan Seyitgazi Temettuât Defterleri oluşturmaktadır. 1844-1845 yılı sayımı sırasında Hüdavendigâr eyaleti, Bilecik sancağına bağlı bir kaza olan Seyitgazi'nin Belen, Dere, Hoca Yunus ve İki Çeşme mahallelerine ait temettuât defterleri incelenmiştir. Bu defterlerde kaydedilmiş olan aile ve kişi adlarının, sosyo-kültürel alanda sunduğu önemli ipuçları üzerinde durulmuştur. Nitekim özellikle aile adlarının oluşmasında; sosyo-kültürel durum, meslek, belirgin fiziksel özellikler, tavır ve davranışlar, geldiği memleket, etnik köken gibi özelliklerin rol oynadığı görülmüş ve bunların irdelenmesine çalışılmıştır. Kişi adlarının kökenleri, sayısal değerleri ve oranlarının tespiti ile Seyitgazi kasabasında kişiye ad konulma usulünde hangi amaç veya amaçların gözetildiği üzerinde inceleme yapılmıştır. Ayrıca bir arada yaşayan insanları daha kolay tanımada ve birbirinden ayırt etmede önemli bir simge olan lakapların kişi adlarıyla birlikte yaygın olarak kullanıldığı tespit edilmiştir. Neticede bu çalışma ile kültürün devamlılığı ve gelecek kuşaklara aktarımında önemli bir işleve sahip olan aile ve kişi adları ile lakapların, toplumsal özelliklerinin ve Türk kültürel hayatındaki sembolik boyutunun değerlendirilmesi amaçlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Osmanlı Devleti, Seyitgazi Kasabası, Temettuât Defterleri, Kişi Adları, Onomastik (Ad Bilimi), Lakaplar

Abstract

The names of families and persons with nicknames who have an important place in the study of linguistics, folklore and cultural history constitute the basis of this study. The use of the name, which allows one side to gain an identity and on the other hand, to maintain various social and cultural relations with other members of the society, has been evaluated in the Seyitgazi township example. The main source of the work is Temettuât Registers of Seyitgazi which were recorded in 1844-1845. During the census of 1844-1845, Seyitgazi, was a township connected to the district of Bilecik of Hudavendigâr province. Temettuât Registers of Seyitgazi, belong to the Belen, Dere, Hoca Yunus and İki Çeşme neighborhoods, were examined in this study. In these temettuât registers have focused on the important tips that the names of the family and persons, each of which has been recorded in a house, offer to us in the socio-cultural field. As a matter of fact, in the formation of family names has especially played a role various features such as socio-cultural status, occupation, distinctive physical appearance, attitude and behavior, country and ethnic origin and it has been tried to examine them. While the origins, numerical values and ratios of the person names are revealed, at the same time, the purpose for which the names are given has been examined. It has also been found that nicknames, which are important symbols for easier to identify and distinguishing between people living together, are commonly used together with person names. As a result, this study aimed to evaluate the social characteristics and the symbolic dimension of Turkish cultural life of family and person names with nicknames, which have an important role in culturality continuity and transfer to future generations.

Key Words: Ottoman State, Seyitgazi Town, Temettuât Registers, Person Names, Onomastic (Name Science), Nicknames.

Giriş

A. Seyitgazi

Yörenin tarihi orta paleolitik döneme kadar uzanmaktadır (Yurt Ansiklopedisi 1982: 2850; Aslanbay 1953: 7; Güneş 2000: 228). İlk, Orta Tunç, Eski Hitit ve Orta Frig dönemlerinden itibaren önemli yerleşim yeri olmuştur (Say 2006: 32-33). M.Ö. 1000'lerde bir Frig yerleşim merkezi iken, M.S. VII. yüzyılda Araplar tarafından fethedilmiştir (Aslanbay 1953: 7; Güneş 2000: 228). İlk fetih 708'de Emevi Halifesi I. Velid zamanında Mesleme b. Abdülmelik tarafından gerçekleştirilmiştir. 778 yılında ise bu defa Hasan b. Kahtabe şehir civarına kadar gelmiştir (Oğuzoğlu-Emecen 1995: 398). Malazgirt zaferinden sonra ise Kutalmışoğlu Süleyman Şah'a bağlı Türkmenler bu bölgeyi ele geçirmişlerdir. Ancak I. Haçlı Seferi sırasında (1096-1099) Selçuklular'ın bölgeden çekilmesinin ardından şehir yeniden Bizans idaresi altına girmiştir (Oğuzoğlu-Emecen 1995: 398; Doğru, 2005: 9-16).

II. Kılıçarslan (1155-1192) zamanında Türkmenlerin Bizans üzerine saldırımları sonucu bölgede Anadolu Selçuklularının varlıkları görülmeye başlamıştır (Turan 1993: 200). Nitekim II. Kılıçarslan'ın 1176 yılında Bizans imparatorunu Eskişehir dolaylarında uğrattığı hezimetten sonra Eskişehir ile birlikte Seyitgazi de nihai olarak ele geçirilmiştir (Aslanbay, 1953: 7). Bu süreçte Türkmenlerin yerleşiminden dolayı “*Türkmen Köyü*”, Seyitgazi Külliyesi'nin ilk yapılanmasının (604/1208) ardından da “*Seyitgazi*” adını almış ve Türkmen düşünürlerinin önemli merkezlerinden birisi olma özelliğini kazanmıştır.¹

Emeviler döneminde Anadolu'da Bizans'a karşı yapılan savaşlarda ün kazanan, Müslümanlar ve bilhassa Türkler arasında büyük bir gazi-velî hüviyetiyle yüceltilip destan kahramanı yapılmış olan ve 730 ya da 740'lı yıllarda Seyitgazi yakınlarında şehit olduğu kabul edilen (Parla 2010: 59) Müslüman emîri *Seyyid Battal Gazi*² adına Kılıçarslan oğlu Gıyaseddin Keyhüsrev tarafından bir türbe ve bir de camii yaptırılmıştır. Böylece ileride Osmanlılar devrinde büyük bir külliye haline gelecek olan binaların (Seyyid Battal Gazi Külliyesi) ilkinin temeli atılmıştır. Burası Anadolu Selçukluları devrinden itibaren kısa zamanda bir ziyaretgâh haline gelerek bir yerleşme merkezi olmuş ve bugünkü Seyitgazi kasabası kurulmuştur (Ocak 1993: 205).

Asıl önemini Seyyid Gazi adını aldıktan sonra kazandığı anlaşılan bu yere Selçuklular daha ilk anlardan itibaren büyük önem vermişlerdir (Aslanbay 1953: 8). Nitekim XIII. yüzyıl başlarında yapılmış olan Seyyid Battal Gazi Külliyesi'nin çekirdeği Anadolu Selçuklu döneminde oluşmaya başlamış, XVI. yüzyılın başlarında Osmanlı devrinde eklenen yapılar ve ardından restorasyonlarla günümüzdeki halini almıştır. Cami, türbe, medrese, imarethane, hankah bölümlerinden oluşmaktadır. Yapılar bir avlu çevresinde toplanmıştır. Külliyenin en önemli yapısı camidir (Denknbant 2009: 51-54; Heyet 1982: 2926).

¹ Şahin-Varis, 2016, “Eskişehir/Seyitgazi Kümbet Köyünde Bulunan Himmet Baba/Kümbet Dede Kümbeti Üzerine Yeni Düşünceler”, *XX. Uluslararası Ortaçağ ve Türk Dönemi Kazıları ve Sanat Tarihi Araştırmaları Sempozyumu Bildirileri (02-05 Kasım 2016)*; <http://www.xxortacag.sakarya.edu.tr/pdf/41mksahin-svaris.pdf> adresinden alındı.

² Battal Gazi hakkında detaylı bilgi için bkz. Ocak, 1993: 204-205. Charles Texier ise, Seyyid Battal Gazi ile ilgili şunları aktarmaktadır: “...*bu zat, önceden Seyyid el-Battal (kahramanların efendisi), sey-yid diye adlandırılmış sonra Seyyid Gazi, yani fetheden Seyyid unvanıyla anılmıştı. Malatya'da doğmuş ve Halife Harun er-Reşid zamanında Rumlara karşı 739 yılında yapılan bir savaşta şehit olmuştu.*” Bkz. Texier 2002: 363.

Resim 1: Seyyid Battal Gazi Külliyesi'nin Kuş Bakışı Görünüşü³

Anadolu Selçuklu Devleti'nin zayıfladığı dönemde uça yer alan Ertuğrul Gazi'nin liderliğindeki Türkmen topluluğu, askeri ve siyasi bir güç olarak sivrilmeye başlamıştır. Kayı Beyi Ertuğrul Gazi'nin 1281 yılında ölümünden sonra yerine geçen oğlu Osman Gazi, 1291 yılında Karacahisar'ı fethederek bu siyasi ve askeri gücü pekiştirmiştir (İnalçık 2007: 443-453; İnalçık 2009: 12-13). Kısa bir süre sonra Seyitgazi de Osmanlı idaresi altına alınmıştır. Seyitgazi'yi de içine alan Eskişehir bölgesi, fetihlerin ilerlemesi ile tarımla uğraşanlar için basit bir pazar yeri ve ana yollar üzerinde bir uğrak noktası olmaktan çıkarak bir idarî ve kültürel merkez haline gelmiştir (Oğuzoğlu-Emecen 1995: 399). XVI. yüzyılda da idari, siyasi, düşünsel ve sanatsal yönden önemini sürdürmüştür.⁴ XVI. yüzyılın ilk yarısında yaklaşık 15 bin nüfuslu bir kaza merkezi olan Seyitgazi'ye, Padişah IV. Murat'ın Revan Seferi sırasında bir kervansaray yaptırılmıştır (1635) (Albek 1991: 151; Küçükcan 2005: 162). Aynı yüzyılda Seyitgazi, küçük bir yerleşim birimi olmasının yanı sıra genel olarak bol sulu, bağlık, bahçelik bir yer olarak tarif edilmiştir (Aslanbay 1953: 30-31). XVII. yüzyılda ise, Seyitgazi'nin adından pek söz edilmediği, zamanla sönmüşlüğü belirtilmektedir (Albek 1991: 151; Küçükcan 2005: 162).

XVII. yüzyılın önde gelen gezginlerinden biri olan Evliya Çelebi, Seyitgazi kasabası ve türbesi hakkında şu bilgileri vermektedir:

“...Selçuklular Mahan diyarından Danişmendliler ile çıkıp, 476 tarihinde Rum ülkelerinden Karaman şehirlerini aldığı vakit, burayı da alıp üzerlerine Selçuklu beyleri kubbe, mutfak, imaret ve diğer şeyler yaptırmışlardır. Sonra Horasan'dan Hacı Bektaşî Veli yedi yüz adamıyla Rum'a gelmek için Hoca Ahmet Yesevi Hazretleri'nden izin alınca, gelip bu Seyyid Battal mevkiinde oturmuştur. Hatta o zaman, Orhan Gazi Bursa'dan, Hacı Bektaşî Veli'yi görmek için, Seyid Battal'ın bulunduğu yere gelip görüşmüş ve Veli ricası ile burayı imar ederek şehrinde bin adet ev halkı oturarak büyütülmüştür.”

³ <https://islamansiklopedisi.org.tr/seyyid-battal-gazi-kulliyesi>, Erişim: 25.10.2018, 11:00.

⁴ XVI. yüzyılda Eskişehir ve Sultanönü Sancağı için bkz. Doğru 1992.

(Evlüyâ Çelebi 1999: 12)

XVII. yüzyıl Türk ilim dünyasının önemli simalarından ve çeşitli konulara dair pek çok eserin müellifi olan Kâtip Çelebi de Seyitgazi'den az da olsa bahsetmekte ve şu ifadelerle yer vermektedir:

“...Seydî Gazi sahra üzre Eskişehir ile Bardaklu ve Yenihan arasında bir kasaba-i mamuredir. Aşağı düzde kasaba içinde latif ve cedit bir muazzam hanı vardır. Ve şehrin erinde yüksek bir tepe üzre Seydî Battal Gazi mezarı vardır. Bir azim tekyedir ki cami ve medresesi ve hücreleri ve ifamı misafirine Darüz-ziyafesi (misarfirlere yemek verilen yeri) kurşun örtülü âli (büyük, yüksek) binalardır. Ve bu tekyede el'an Bektaşîyye sakin olurlar (oturlurlar). Mihaloğullarından bazı ümera bir ve türbe Alaüddîn-i Selçuki validesi Hatununun asarındandır.”

(Kâtip Çelebi 1144: 642)

A.D. Mordtmann, “Seyyid Battal Gazi Destanı ’nda adı geçen Kale-i Mesihîyye ’nin yeri burasıdır.” diye yazmıştır. 1800’de Seyitgazi’ye gelen Leaki ise “Seyitgazi, Türk tarihi süreci de dâhil, önceki dönemlerde önemli bir yer olmanın özelliklerini taşır.” demiştir (Albek 1991: 151; Küçükcan 2005: 161). Karpat, Osmanlı’nın ilk nüfus sayımı (1831) verilerinden hareketle Seyitgazi’de 2.250 Müslümanın (Karpat 2010: 231) yaşadığını belirtmiştir.

Anadolu’nun büyük bir kısmını, 1833 ve 1843 yıllarında olmak üzere, iki kez adım adım gezen Fransız gezgin Charles Texier, Seyitgazi’ye ilişkin şu bilgileri vermektedir:

“Bu eski şehir harabelerinden sonra, üzerinde yaşanmış olan tek şehir antik Prymnesia, bugünkü adıyla Seyitgazi kasabasıdır. Bir tepenin kuzey yamacına yapılmış olan bu kasaba, eski eserlerinde gerçekte çok az bir şey gösterir ise de Müslümanlar arasında tarihlerinin bir kahramanı olan Seyitgazi’nin mezarını içine alması açısından şöhretlidir. Eski Prymnesia’nın dinî görüntüsü, onu harap olmaktan kurtarmıştır.”

(Texier 2002: 363)

1893 yılında Seyitgazi’ye gelen Radet, kasabadaki kervansarayın kalıntılarını bakarak, buranın Selçuklular döneminde büyük ve bayındır bir yer olduğunu düşünür. Fakat ziyaret ettiği sırada Seyitgazi’nin 300 evlik harap bir yer olduğunu belirterek “Burası Allah’ın gazabına uğramış bir yer” diye yazmıştır. Cuinet ise XIX. yüzyılın sonlarında “Seyitgazi Eskişehir kazasının tek nahiyesidir.” (Albek 1991: 151; Küçükcan 2005: 161-162) demiştir.

Mehmet Ziya Bey, “Bursa’dan Konya’ya Seyahat” isimli eserinde Seyitgazi’den ve Seyit Battal Gazi Türbesi’nden söz etmektedir. Yazar, Bursa’dan Konya’ya giderken Seyitgazi’ye de uğrar ve o zamanlar bir köy hükmünde olan bu yer hakkında şu bilgileri vermektedir:

“Eskişehir'in güneydoğusunda bulunan ve iki çıplak dağ arasında kurulmuş Seyitgazi (Naeoleia) köyü Eskişehir'e dokuz, Kütahya'ya on altı saattir. Köyün 3.146 hane ile 15.108 nüfusu ve 35 köy ile 55 cami, 6 medrese, 66 değirmen, 5 han, 62 dükkân, 50 mektebi vardır. Köye bakan Üçlerbayırı denen yüksek bir tepe zirvesinde Seyyid Battal Gazi Hazretleri'nin gayet mamur ve süslü türbesiyle dergâhı ve civarında da bir manastır olduğu gibi köyde de eski eserlerden olarak harabesi vardır.

(İhtifalci Mehmet Ziya 2010: 184-185)

Seyitgazi'de ilk belediye örgütü 1917'de kurulmuştur. Kurtuluş Savaşı'na özel taburu ile katılan Seyitgazi, Yunan işgalinde kısmî hasar görmüştür. 1 Eylül 1922'de Türk Ordusu'nun gelişyle sıkıntılı günler sona ermiş, Seyitgazi de Cumhuriyet Türkiye'sine ilçe merkezi olarak katılmıştır (Küçükcan 2005: 162).

Bugün Seyitgazi, Eskişehir iline bağlı bir ilçe merkezidir. Kuzeyde merkez ilçe, kuzeydoğuda Mahmudiye, batıda Kütahya, güneyde Afyon, doğuda Çifteler ve Han ile çevrilidir. Nüfusu 15.783 (31/12/2011) olup, yüzölçümü 1.502 km², ortalama yüksekliği de 1000 metre civarındadır. Yöredeki Türkmen yerleşiminin tarihsel gelişiminde önemli bir yeri olan Türkmen dağı, ilçenin başlıca yükseltisidir. Sakarya Nehri'nin kolu olan Seydisuyu (Seyit Suyu), bu dağdan doğmaktadır. İlçe, karasal iklimin etkisi altındadır. Yörenin başlıca geçim kaynağı tarım ve hayvancılıktır. Kırka Bucağı'ndaki bor mineralleri de başlıca yeraltı zenginliğidir (Küçükcan 2005: 160).

Resim 2: Eteğinde Yer Aldığı Üçler Bayırı'ndan Külliye'nin ve Seyitgazi Kasabasının Bir Bölümünün Görünüşü (Küçükcan, 2005: 160)

B. Seyitgazi Kasabası Temettuât Defterleri⁵

Bu çalışma, XIX. yüzyılda bir kaza iken günümüzde Eskişehir iline bağlı bir ilçe olan Seyitgazi ile ilgili olup çalışmanın ana kaynağını *Başbakanlık Osmanlı Arşivi Maliye Varidat Kalemî* içinde yer alan H. 1260-1261/M. 1844-1845 yılına ait 9189, 9179, 9182, 9178 numaralı temettuât defterleri oluşturmaktadır. Bu defterler 18x50 ebadında olup, numaralama usulüne göre düzenlenmiştir. 9189 numaralı Belen Mahallesi Temettuât Defteri 35 (*BOA., ML. VRD. TMT. d.,no: 9189*), 9179 numaralı Dere Mahallesi Temettuât Defteri 17 (*BOA., ML. VRD. TMT. d.,no: 9179*), 9182 numaralı Hoca Yunus Mahallesi Temettuât Defteri 40 (*BOA., ML. VRD. TMT. d.,no: 9182*) ve 9178 numaralı İki Çeşme Mahallesi Temettuât Defteri 58 (*BOA., ML. VRD. TMT. d.,no: 9178*) sayfadan ibarettir.

Tablo 1: Seyitgazi Kasabası Mahallelerine Ait Temettuât Defterleri

Mahalle Adı	Defter Fon Kodu ve Numarası	Sayfa Sayısı	Hane Sayısı	Tahmini Nüfus ⁶
Belen Mahallesi ⁷	ML. VRD. TMT. d. 9189	35	76	380
Dere Mahallesi ⁸	ML. VRD. TMT. d. 9179	17	37	185
Hoca Yunus Mahallesi ⁹	ML. VRD. TMT. d. 9182	40	84	420
İki Çeşme Mahallesi ¹⁰	ML. VRD. TMT. d. 9178	58	113	565
Toplam		150	310	1.550

Toplam 310 hanenin kayıtlı olduğu bu defterlerde hane reislerine ait bilgiler, ikinci sayfadan başlamaktadır. Ayrıca defterin ikinci sayfasında idari teşkilatlanmaya dair de bilgi verilmiştir. Örneğin Belen Mahallesi Temettuât Defteri'nin ikinci sayfasında; "*Hüdâvendigâr Eyaleti'ne havi olduğu kazalardan Bilecik Kaimakamlığı dâhilinde kâin Seyidgazi Kazası'na tabi Belen Mahallesi'nde mukim ehl-i İslam'ın emlak ve arazi ve temettuâtlarının miktarını mübeyyin defterdir*" (*BOA., ML. VRD. TMT. d.,no: 9189, s. 2*) şeklinde ibareye yer verilmiştir.

Defterlerde mahalleler, hane hane ele alınmış ve hane sahiplerinin adları, lakapları, aile adları, meslekleri, yıllık kazançları, yıllık ödedikleri vergi, arazisi, hayvanâtı, gayrimenkûlleri ve bunların kıymeti gibi teferruatlı bilgilere yer verilmiştir. Bu çalışmayla, defterlerde kayıtlı aile ve kişi adları, kişilerin lakapları üzerinde detaylı bir değerlendirme yapılmıştır.

⁵ Temettuât Defterlerinin tanıtılması ve önemi üzerine yapılan bazı öncü çalışmalar vardır. Bunlardan bir kısmı şöyledir: Güran 2014b; Güran 2000: 73-94; Kütükoğlu 1995: 395-412; Kütükoğlu 1999: 755-782; Öztürk 2000: 537-591; Adıyke 2000: 769-825; Akgündüz ve Öztürk 2000.

⁶ Buradaki sonuçlardan hareket ederek tahmini nüfusu bulmak için hane sayısını Ömer Lütfi Barkan'ın kabul ettiği "5" katsayısı ile çarpmak gerekmektedir. Buna göre 310 hane bulunan Seyitgazi Kasabası'nda tahmini nüfus 1.550 kişi olarak hesaplanmaktadır. Ömer Lütfi Barkan'ın çalışması için bkz. Barkan 1953: 12. Hane sayısını 5'ten daha az veya daha fazla kabul edenler de bulunmaktadır. Özellikle bu katsayının yörelere göre değişmekte olduğunu, hatta bizzat devlet adamları tarafından bile aynı devirde bazen 5, bazen 3 olarak hesaplandığını ortaya koymaktadırlar. Detaylı bilgi için bkz. Göyünç 1997: 552-553.

⁷ *BOA., ML. VRD. TMT. d.,no: 918.*

⁸ *BOA., ML. VRD. TMT. d.,no: 9179*

⁹ *BOA., ML. VRD. TMT. d.,no: 9182*

¹⁰ *BOA., ML. VRD. TMT. d.,no: 917.*

1. Seyitgazi Kasabası Temettuât Defterlerinde Tespit Edilen Aile ve Kişi Adları

1.1. Türk Kültüründe Ad Verme ve Önemi

Bir milletin geçmişi, kültür seviyesi ve inanç yapısı gibi hususlarda bilgi vermesi bakımından adlar ayrı bir öneme sahiptir. Ad, sözlükte şöyle tanımlanmaktadır.

“1) Bir kimseyi, bir şeyi anlatmaya, tanımlamaya, açıklamaya, bildirmeye yarayan söz, isim;

2) Herkesçe tanınmış veya işitilmiş olma durumu, ün, nam, şöhret.

3) Anılacak değer, önem.

4) İsim”

(Türkçe Sözlük 2009: 17)

Halk bilimciler ise adı şöyle tanımlanmaktadır.

“İnsanın toplumsal ve bireysel kişiliğinin yanı sıra büyüsel ve gizemsel gücünü de belirten simge”

(Örnek 1973: 11)

Ad çalışmalarının önemli alanlarından biri *onomastik*dir. Yunanca *onomastikos*'tan gelmekte olup (*onoma=ad*) adla ilgili demektir, adların kökeni ve anlamları ile uğraşan dilbilim dalıdır. *Onomastik*, dilbiliminin özel adları inceleyen bir dalıdır. Özel alanlarla ilgili sözcüklerin kaynaklarını ve biçim özelliklerini ele alan, kişi ve yer adlarının kökenlerini, yayılımlarını, anlamlarını, kavram ilişkilerini, biçim ve anlatım özelliklerini inceleyen bilim dalıdır.¹¹

“*Onomastik*”in şahıs adlarını inceleyen bölümüne “*antroponimi*”, yer adlarını inceleyen bölümüne ise “*toponomi*” denilmektedir (Kurt 1995: 211-212; Kurt 1980: 169). Kişi adları olarak bilinen *antroponomi*, ad biliminin önemli bir dalıdır. Kişi adları bilimi içerisine göbek adı, ad, soyadı, takma adlar ve unvanlar gibi ad türleri girmektedir (Sarıtaş 2009: 423).

Yapılan araştırmalardan da adın çok eskiden beri insanlar için önemli bir kavram olduğu anlaşılmaktadır. İnsanın kültürel ve bireysel kimliğini yansıtmasının yanında, insanoğlunu belirli kılarak kargaşayı, karışıklığı, yanılma ve yanlışlığı önlemekte, ilişkiyi düzenlemektedir (Örnek 1995: 147). Bu nedenle, “*yeryüzünde ad verme olgusundan yoksun tek bir topluluk ve toplum görmek olası değildir.*” (Acıpayamlı 1992: 2).

Türklerde ad verme geleneği başlı başına bir kültür unsurudur. Bir insana ad verilmesi o ulusun kültürü ile ilişkilidir. Her ülkede birtakım ad verme gelenekleri vardır. İnsanoğlunun bu konuda ortak eğilimleri olduğu gibi toplumdan topluma birbirinden farklı, kendine özgü geleneklerin de olduğu bilinmektedir. İsimlerin verilmesi sebepleri dini, millî ve mahallî sebeplerle olabilmektedir (Güllüdağ 2002: 81).

Kişi adları, buldukları bölgenin coğrafyasından, tarihinden, inançlarından ve aababaların dünya görüşlerinden izler taşır. Zaman ve mekân farklılıklarına bağlı olarak değişen veya gelişen kültürlerde kullanılan adlar da değişim göstermiştir. Türkler için ad alma konusu, İslamiyet ile tanışmalarından önce de önem arz etmiştir. Nitekim bu husus, önemli milli destanlarda görülmektedir (Demir 2012: 61).

¹¹ <https://www.turkcebilgi.com/onomastik>, Erişim: 30.10.2018, 14:00.

Türkler, en eski Türk devleti Hunlardan itibaren Göktürkler, Uygurlar, Kırgızlar, Karahanlılar, Selçuklular ve Osmanlılar dönemlerinde farklı farklı kişi adları almışlardır. Hunlar Orta Asya'da iken Çin ve öteki komşu kavimlerin adlarından etkilenmişler, Türk (Hun) adlarının yanında Çin erkek ya da kadın adlarını da kullanmışlardır (Gülensoy 2012: 2).

Türklerin tarihî erkek ve kadın kişi adları çok zengin bir birikime sahiptir. Hele Moğollarla müşterek yaşamaya başladıkları tarihten itibaren Türk ve Moğol kişi adları köken ayırt edilmeden her iki kavim insanları tarafından kullanılmaya başlanmıştır. Cengiz (<Çinggiz), Çağatay, Özbek, Kubilây, Hülâgû, Olcay, Temür/Temir/Timur, Bâbü/Bebür, Temüçin (<Temür+çin=demirci), Batu Han (< Moğ. Batu; sert, katı), Tarkan (askeri bir unvan) gibi adların yüzlercesi ile bahadır (<Moğ. bagatur), olcay (=ganimet), begüm (=kraliçe, prenses) gibi Moğolca sıfat ve adlar Türkler arasında günümüze kadar kullanılmıştır (Gülensoy 2012: 2).

Eski Türkler arasında adın kutsal olduğuna inanılmıştır. Türklerde ad verme ile ilgili çeşitli törenlerin ve geleneklerin¹² varlığı da kişi adına yüklenen kutsallığı göstermektedir. Türklerin geçiş dönemi eserlerinden biri olan Dede Korkut Kitabı'nda da adlarla ve ad verme törenleri ile ilgili çeşitli bilgilere rastlanmaktadır (Saritaş 2009: 423).¹³

Eski Türklerde kişi adları toplumun çeşitli gruplarını, onların dünya görüşünü, gelenek ve göreneklerini, inançlarını kapsamakta ve yansıtmaktadır. Kullanılan kişi adlarında, hükümdarlar ile sade vatandaşlar ve zengin insanlar ile fakir insanlar arasındaki farklılıklar dahi adın yapısı, içeriği ve diğer özellikleri ile birlikte belirtmektedir (Abdurrahman 2004: 128).

İslamiyet öncesi Türk toplumlarında örneklerini gördüğümüz ad verme âdetlerinin, İslamiyet'in kabulünden sonra da fazla değişikliğe uğramadan devam ettiği görülmektedir. İslâm dini ve Arap-Fars kültürü etkisi, Türklerin çocuklarına verdikleri adlara da yansımıştır (Saritaş 2009: 423).¹⁴ İslamiyet'in kabulünden sonra Türkçe adlar daha az kullanılıp Arapça adlara ağırlık verilmiştir. Önce Arapça, daha sonra da İran'a komşuluk münasebetiyle de Farsça adlar kullanılmaya başlanmıştır (Gülensoy 2012: 2).

Türkler İslamiyet'i kabul ettikten sonra kendi adının arkasına memleketinin ve milletinin adını da eklemek suretiyle memleketine ve milletine olan sevgisini ifade etmeye başlamışlardır. Mesela; Mahmud Kaşgarlı, Ahmet Yükneki, Ahmet Yesevî gibi. İslamiyet'ten önce ise bunun aksine, insanlar kendi memleketi, milleti ve kabilesinin adını kendine ad olarak seçip vatan millet sevgisini bu şekilde ifade etmişlerdir (Abdurrahman 2004: 129).

¹² Mesela; çocuğa ad koyma merasiminde bebeği beyaz bir keçeyle sararak keçe ile birlikte kapı eşiğinden üç, yedi veya dokuz defa geçirirlerdi. Bu bebeğin hayatı boyunca ak(temiz) olmasını ve uzun ömürlü olmasını dilediği anlamını taşırdı. Bkz. Abdurrahman 2004: 125.

¹³ Dede Korkut Hikâyelerinde bir çocuğun ad alması için önemli bir iş yapması veya bir kahramanlık göstermesi gerekir. Dede Korkut Hikâyelerinde geçen "o zamanda bir oğlan baş kesme kan dökmeye ad koymazlardı" ifadesi çocuğa ad vermenin önemini vurgulamaktadır. Bkz. Ergin 1988: 62-63.

¹⁴ X. yüzyıldan itibaren özellikle Türklerin toplu halde Müslüman olmaları ile birlikte Türk kişi adlarına Arap adlarının yanı sıra Fars adları da karışmaya başlamıştır. Bilindiği gibi Türkistan coğrafyasında kurulan Karahanlılar Devleti ile Kuzeybatı İran ve Ön Asya coğrafyasında kurulan Büyük Selçuklu Devleti'nde Arap etkisi kadar küçümsenemeyecek derecede Fars etkisi de vardır. Bu da Türklerin İslamiyet'i ve onun kaidelerini sistematik olarak Farslardan öğrenmelerinden kaynaklanmıştır. Bunun için Türk İslam kültürünün oluşması ve geliştirilmesinde önemli bir yere sahip olan Fars kültürü doğal olarak Türk İslam kültürünün diğer dallarında olduğu gibi ad koyma âdetlerini de etkilemiştir. Bilgi için bkz. Abdurrahman 2004: 130.

Türklerin İslâmiyet öncesi ve sonrası devirlerde, uzun tarihi süreç içerisinde, kişi adlarını koymada izledikleri yöntem ve usul belirli dönemlerde yabancı din ve kültürlerinin etkisi altında kalmasına rağmen, ad koymadaki milli geleneğin Türkler tarafından sürekli devam ettirildiği görülmektedir (Abdurrahman 2004: 124). Kısacası iki bin yılı aşkın bir zaman içerisinde belirli bir millî çizgiden çıkmamış ve millî özelliğini yitirmemiştir (Abdurrahman 2004: 131).

Kimliğimizi gösteren ve bizi tanımlayan adlar, kendi seçimimiz dışında atfedilmiş olsalar da zaman içerisinde kültürel aidiyeti ve toplumsal varoluşu simgeleyen gösterge işlevi taşır. Toplumsal kimliği gösteren araçlar olarak adlar, genelde tarihsel ve kültürel özgünlüğü simgeleyen kolektif bir hafızadan süzülüp gelmeleri nedeniyle bir anlamda toplumsal dünyaya ve kimliğe referans olur. İsimler ait oldukları sosyo-kültürel yapı ile birlikte yaşayan ve onu yansıtan dinamik ve değişken niteliklere sahiptir (Çelik 2007: 5-21).

İsimler kişileri tanımlamanın dışında, onları kültürel sistem içerisinde konumlandırır, ortak dil dünyası içerisinde anlamlı bir iletişime katar ve geçmişle bağ kurar. İsim bir tanımlama olduğu kadar aynı zamanda temsil ettiği özne için de nesnel bir sınırlamadır, fakat onun burada bireysel ve toplumsal ilişkileri düzene sokan anlam fonksiyonu bu sınırlamayı çekilir kılmaktadır (Örnek 1995: 148).

Özetle kişi adları, bireysel, toplumsal, ekonomik ve kültürel seviyelerde işleyen farklı dinamiklerin ortak etkileşiminin bir sonucudur (Zengin 2014: 123). İnsanoğlunun varoluşunun âdeta resmi bir belgesi olarak dil biliminin olduğu kadar halk bilimi, sosyoloji, tarih ve antropoloji gibi çeşitli sosyal bilimlerin araştırma konularından birini teşkil etmektedir (Örnek 1995: 147; Manu Magda 2012: 19-20). Nitekim Türkiye ve Türk kültüründeki kişi adları hakkında geliştirilmiş geniş bir literatürden söz edilebilir (Abdurrahman 2004; Acıpayamlı 1992; Kalkandelen 2008; Zengin 2014; Kibar 2005).

1.2. Seyitgazi Kasabası Temettuât Defterlerinde Tespit Edilen Aile ve Kişi Adları

1.2.1. Hane Sahiplerinin Adları

Anadolu'da Alevî-Bektaşî dini mimarisinin simgesel anlamı yüksek anıtsal yapılarından Seyyid Battal Gazi, Şücâeddin Velî ve Uryan Baba gibi üç büyük tekkeye sahip, Eskişehir-Kütahya arasında Türkmen kolonizasyonu açısından önemli bir yerleşim yeri (Doğru 1992: 26-27) ve aynı zamanda bir Osmanlı kasabası olan Seyitgazi özelinde, Türk yerleşik nüfusu isimleri üzerinde mahallî bir inceleme yapılmış ve ad koyma kültüründe dinin, sosyal statünün, gelenek ve göreneklerin rolü üzerinde tespitlerde bulunulmuştur. Ana veri olarak kasabasının XIX. yüzyıl ortalarına ait temettuât defterleri kullanılmıştır. Nitekim 1844-1845 yıllarında kaydı tutulan Seyitgazi kasabası temettuât defterlerinde; Belen, Dere, Hoca Yunus ve İki Çeşme mahallelerinin sosyal, demografik ve ekonomik durumlarına dair bilgiler tespit edilmiştir. Çalışma kapsamında, sosyal yapı içerisinde yer alan kişi ve aile adları değerlendirilmeye çalışılmıştır.

Seyitgazi kasabası temettuât defterlerinde, verginin alındığı hane sahibinin adı, ayrıca mensup olduğu ailenin adı, eğer bu yoksa lakabı yazılmıştır. Dolayısıyla vergi mükelleflerinin adına yalın olarak tesadüf edilmemiştir. Bu yönde olarak Seyitgazi kasabası mahallelerinde kayıtlı olan hane sahiplerinin adları aşağıdaki tabloda olduğu gibidir.

Tablo 2: Seyitgazi Kasabasında Hane Sahiplerinin Adları

Hane Sahibi Adı	Sayı	Oran (%)	Hane Sahibi Adı	Sayı	Oran (%)
Abdullah	4	1,3	Murtaza	1	0,3
Abdurrahman	1	0,3	Musa	2	0,6
Ahmed	18	5,8	Mustafa	41	13,1
Ali	30	9,6	Nebi	1	0,3
Bekir	8	2,6	Osman	12	3,8
Cafer	2	0,6	Ömer	12	3,8
Derviş	1	0,3	Resul	1	0,3
Emin	1	0,3	Rıza	1	0,3
Halil	22	7,1	Salih	1	0,3
Halil Ağa	1	0,3	Satılmış	3	1,0
Hasan	16	5,1	Süleyman	11	3,5
Hüseyin	24	7,7	Şaban	1	0,3
İbrahim	23	7,4	Vehabi	1	0,3
İsmail	8	2,6	Veli	8	2,6
Kasım	1	0,3	Veysi	1	0,3
Mahmud	3	1,0	Yunus	1	0,3
Mehmed	27	8,7	Yusuf	10	3,2
Mehmed Ali	1	0,3			
Muhammed	13	4,2	Toplam	312	%100

Seyitgazi kasabasının Belen, Dere, Hoca Yunus ve İki Çeşme mahallelerine ait temettuât defterlerinde yapılan inceleme sonucu toplam 312 kişi adı tespit edilmiştir. En fazla kullanılan adın Mustafa olduğu görülmektedir. Mustafa adı 41 kişi tarafından kullanılmakla birlikte toplam kullanılma oranının %13,1'lik dilimini oluşturmaktadır. İkinci sırayı Ali adı almaktadır. Ali adı 30 defa geçmekte ve kullanılan adlar itibarıyla toplamda %9,6'sını oluşturmaktadır. Üçüncü sırayı Mehmed (Muhammed) ismi almaktadır. Mehmed adı 27 defa geçmekte ve kullanılan adlar itibarıyla toplamda %8,7'sini oluşturmaktadır. Dördüncü sırayı ise Hüseyin adı almaktadır. Hüseyin adı ise 24 defa geçmekle birlikte toplam içinde %7,7'ye tekabül etmektedir. Yüzde oranları toplandığında bu dört adın %39,1 olduğu tespit edilmektedir. Ayrıca Arapça kökenli adlar olan Ahmed, Mustafa, Mehmed/Muhammed, Mahmud, İbrahim, Hasan, Hüseyin, Ali, Osman, Ömer gibi Hz. Peygamber ve onun Ehl-i Beyt'ine¹⁵ ait olan adların ön plana çıktığı ve önemli bir orana sahip olduğu görülmektedir. Nitekim bu adların genel toplam içinde %50'yi geçen bir orana tekabül etmesi, Anadolu insanının bu adlara gösterdiği sevgi ve saygının bir tezahürü olsa gerektir. Aynı şekilde Çorum sancağında da 6.030 şahıs isminden 3.216'sı yukarıda zikredilen adlar olup bunların genel toplamdaki oranı % 53,1'i bulmaktadır (Kurt, 1991: 218). Kastamonu sancağında tespit edilen toplam 497 addan 352'si anılan adlardan müteşekkil olup toplamda % 70 gibi bir orana tekabül etmektedir (Kankal, 2004: 288). Sivas sancağına bağlı Artukabad (bugünkü Tokat ilinin Artova ilçesi) kazası kişi adları ile ilgili yapılan çalışmada da sadece Veli ismi hariç toplam 1568 adet şahıs isminden 526'sı diğerlerinde olduğu gibi Arapça kökenli olup Hz. Peygamber ve

¹⁵ Hz. Peygamber'in aile fertleri için kullanılan bir tabirdir. Ayrıntılı bilgi için bkz. Öz 1994: 498-501.

onun Ehl-i Beytine yakın kimselerin adları olup toplam adlara oranı %33,3'tür (Açıkel 2003: 312).

Ali, Hasan ve Hüseyin adlarının sık kullanımı, tek başına Aleviliği çağrıştıran bir kanıt veya işaret olarak değerlendirilmemelidir. Zira Hz. Peygamber'in damadı ve torunlarına, Sünnî Müslümanlar da fazlasıyla hürmet gösterirler. 4 kişinin adı olan Abdullah ismini de, doğrudan mühtedilikle ilişkilendirmemek gerekir. Çünkü "abd" yani kul sıfatının yaratıcının diğer Esmâü'l-Hüsnâsı ile birleştirilerek yapılan Abdülkâdir, Abdülkerim gibi isimler, Müslüman Türkler arasında kullanıldığı gibi Abdullah adı da pekâlâ Türklerin çocuklarına ad olmaktadır.

Hz. İbrahim'e sıfat olan Halil adı 23 defa geçmekte olup kullanılan adlar itibarıyla toplamda %7,4'ü oluşturmaktadır. Kullanılan bir başka ad olan İsmail (8) de yine bir peygamber adıdır. İsmail, dinî inanışa göre Hz. Allah tarafından çocuk yaşta kurban edilmesi emredilip sonra bağışlanan Hz. İbrahim'in oğludur. Görünen o ki aileler çocuğunun İsmail olmasını dilemektedir. Musa, Salih, Yunus, Süleyman, Yusuf adları da diğer kullanılan peygamber adlarıdır.

Hane sahiplerine ait adların mahalleler bazında dağılımı ise aşağıdaki tablolarda olduğu gibidir (bk. Tablo 3-4-5-6).

Tablo 3: Belen Mahaltesinde Hane Sahiplerinin Adları¹⁶

Hane Sahibi Adı	Sayı	Oran (%)	Hane Sahibi Adı	Sayı	Oran (%)
Abdurrahman	1	1,3	Musa	2	2,7
Ahmed	2	2,7	Mustafa	10	13,3
Ali	9	12,0	Osman	4	5,3
Halil	6	8,0	Ömer	2	2,7
Hüseyin	5	6,7	Resul	1	1,3
İbrahim	5	6,7	Salih	1	1,3
İsmail	3	4,0	Süleyman	2	2,7
Mahmud	2	2,7	Veli	2	2,7
Mehmed	13	17,3	Veysi	1	1,3
Mehmed Ali	1	1,3	Yusuf	2	2,7
Muhammed	1	1,3	Toplam	75	% 100

Belen Mahallesi Temettuât Defterleri'nde yapılan inceleme sonucu toplam 75 kişi adı tespit edilmiştir. Bunlardan özellikle Mehmed (13), Mustafa (10), Ali (9) adlarının ön plana çıktığı görülmektedir.

Tablo 4: Dere Mahaltesinde Hane Sahiplerinin Adları¹⁷

Hane Sahibi Adı	Sayı	Oran (%)	Hane Sahibi Adı	Sayı	Oran (%)
Ahmed	2	5,6	Muhammed	4	11,1
Ali	2	5,6	Mustafa	8	22,2
Bekir	2	5,6	Osman	2	5,6
Halil	1	2,8	Ömer	1	2,8
Hasan	1	2,8	Süleyman	2	5,6
Hüseyin	3	8,3	Veli	1	2,8

¹⁶ BOA., ML. VRD. TMT. d.,no: 9189.

¹⁷ BOA., ML. VRD. TMT. d.,no: 9179.

İbrahim	4	11,1	Yusuf	1	2,8
İsmail	1	2,8			
Mehmed	1	2,8	Toplam	36	%100

Dere Mahallesi Temettuât Defterleri'nde yapılan inceleme sonucu toplam 36 kişi adı tespit edilmiştir. Bunlardan özellikle Mustafa (8), İbrahim (4), Muhammed (4) adlarının ön plana çıktığı görülmektedir.

Tablo 5: Hoca Yunus Mahallesinde Hane Sahiplerinin Adları¹⁸

Hane Sahibi Adı	Sayı	Oran (%)	Hane Sahibi Adı	Sayı	Oran (%)
Ahmed	4	4,6	Mehmed	12	13,8
Ali	9	10,3	Murtaza	1	1,1
Cafer	1	1,1	Mustafa	10	11,5
Derviş	1	1,1	Osman	1	1,1
Emin	1	1,1	Ömer	3	3,4
Halil	8	9,2	Satılmış	1	1,1
Hasan	7	8,0	Süleyman	3	3,4
Hüseyin	7	8,0	Veli	2	2,3
İbrahim	8	9,2	Yunus	1	1,1
İsmail	3	3,4	Yusuf	3	3,4
Kasım	1	1,1	Toplam	87	%100

Hoca Yunus Mahallesi Temettuât Defterleri'nde yapılan inceleme sonucu toplam 87 kişi adı tespit edilmiştir. Bunlardan özellikle Mehmed (12), Mustafa (10), Ali (9) adlarının ön plana çıktığı görülmektedir.

Tablo 6: İki Çeşme Mahallesinde Hane Sahiplerinin Adları¹⁹

Hane Sahibi Adı	Sayı	Oran (%)	Hane Sahibi Adı	Sayı	Oran (%)
Abdullah	4	3,5	Mustafa	13	11,4
Ahmed	10	8,8	Nebi	1	0,9
Ali	10	8,8	Osman	5	4,4
Bekir	6	5,3	Ömer	6	5,3
Cafer	1	0,9	Rıza	1	0,9
Halil	8	7,0	Satılmış	2	1,8
Hasan	8	7,0	Süleyman	4	3,5
Hüseyin	9	7,9	Şaban	1	0,9
İbrahim	6	5,3	Vehabi	1	0,9
İsmail	1	0,9	Veli	3	2,6
Mahmud	1	0,9	Yusuf	4	3,5
Mehmed	1	0,9			
Muhammed	8	7,0	Toplam	114	%100

İki Çeşme Mahallesi Temettuât Defterleri'nde yapılan inceleme sonucu toplam 114 kişi adı tespit edilmiştir. Bunlardan özellikle Mustafa (13), Ahmed (10), Ali (10), Hüseyin (9) adlarının ön plana çıktığı görülmektedir.

¹⁸ BOA., ML. VRD. TMT. d.,no: 9182.

¹⁹ BOA., ML. VRD. TMT. d.,no: 9178.

Kıscası kişi adları, ad vericinin karakteri, zevkleri, eğilimleri, dünya görüşü; içinde bulunduğu toplumun yapısı, kültürü, dili, gelenek ve görenekleri hakkında ipuçları verebilen önemli dil malzemeleridir (Karahan 2009: 17). Her toplumda yer alan küçük gruplarda kişi adlarının verilmiş şeklinin belirli değişkenleri vardır. Bu değişkenler üzerinde sosyal statü, ailenin yakın dönemde karşılaştığı travmalar (aileden bir kişinin ölümü, ailenin mevcut durumunu etkileyen kişiler vb.), yaşanan döneme etki eden toplumsal olaylar, geleceğe yönelik beklentiler, ad veren kişinin sahip olduğu mental miras, aile büyüklerine verilen sözler, dinî kimliğe sahip kişilere adanan adaklar (Uysal 2012: 238) etkili olmuştur.

1.2.2. Hane Sahiplerinin Aile Adları

Temettuât defterlerinde hane sahiplerinin büyük bir çoğunluğu mensup oldukları aile adları ile birlikte yazılmışlardır. Bu aile veya sülale adlarından sonra genellikle “oğlu” kelimesi gelmiştir. Aile adları genellikle babanın adından ileri gelmektedir. Örneğin; Abdurrahmanoğlu, Ahmedoğlu, Receboğlu, İbrahimioğlu, Emir Bekiroğlu, Koca Hüseyinoğlu gibi. Bunun dışında Tablo 7’de görüldüğü üzere aile adlarının oluşumunda mesleğin, fiziksel özelliğin, sosyal statünün, memleketin ve etnik durumun etkili olduğu görülmektedir. Bunlar içerisinde Aşıroğlu, Hacı Salihioğlu, Hacıoğlu, Müftüoğlu, Küçük Alioğlu, Molla Hasanoğlu, Bilaloğlu, Cevizlioğlu, Çobanoğlu, Dur Alioğlu, Emir Bekiroğlu, Helvacıoğlu, Karahisarlıoğlu, Kayyumoğlu, Odalıoğlu, Kethüdâoğlu, Köse Hacızâde, Tatar Hasanoğlu, Kethüdâ Mahmudoğlu aileleri ön plana çıkmaktadır.

Seyitgazi kasabasının Belen, Dere, Hoca Yunus ve İki Çeşme mahallelerine ait temettuât defterlerinden hareketle bu mahallelerde kayıtlı olan hane sahiplerinin aile adları aşağıdaki tabloda olduğu gibi tespit edilmektedir (Tablo 7).

Tablo 7: Seyitgazi Kasabasında Kayıtlı Hane Sahiplerinin Aile Adları

Aile Adı	Sayı	Oran	Aile Adı	Sayı	Oran	Aile Adı	Sayı	Oran
Abdullahoğlu	1	0,4	Etmekci Ahmed Damadı	1	0,4	Kötüoğlanoğlu	1	0,4
Abbasoğlu	1	0,4	Fermancıoğlu	1	0,4	Küçük Alioğlu	3	1,1
Abdiloğlu	2	0,8	Fırnıcıoğlu	1	0,4	Küçük Hasanoğlu	1	0,4
Abdullahoğlu Damadı	1	0,4	Gaberlioğlu?	1	0,4	Küçük İmamıoğlu	1	0,4
Abdurrahmanoğlu	1	0,4	Genç Alioğlu	1	0,4	Küçükkoğlu	1	0,4
Abdülazizoğlu	1	0,4	Gençoğlu	2	0,8	Manek? Damadı	1	0,4
Abdülceliloğlu	2	0,8	Gitmeziyoğlu	1	0,4	Micekoğlu	1	0,4
Abdülmennanoğlu	1	0,4	Gökçeoğlu	1	0,4	Mizânoğlu	1	0,4
Ahmed Kethüdâoğlu	1	0,4	Hacı Ali Damadı	1	0,4	Molla Hasanoğlu	3	1,1
Ali Beşe Damadı	1	0,4	Hacı Hüseyinoğlu	1	0,4	Molla Osmanıoğlu	1	0,4
Ali Beşeoğlu	1	0,4	Hacı İbrahimioğlu	1	0,4	Muhammed Alioğlu	1	0,4

Ali Bey oğlu	3	1,1	Hacı Mahmud Ağazâde	1	0,4	Müezzinoğlu	2	0,8
Ali Hocaoğlu	1	0,4	Hacı Salihioğlu	3	1,1	Müftüoğlu	3	1,1
Arab Haliloğlu	2	0,8	Hacı Sevindikoğlu	1	0,4	Müniseoğlu?	1	0,4
Aşıkoğlu	1	0,4	Hacı Süleyman Damadı	1	0,4	Mürüvvet Alioğlu	1	0,4
Aşir Bey oğlu	1	0,4	Hacıoğlu	3	1,1	Mütevellioğlu	1	0,4
Aşıroğlu	4	1,5	Halid Bekiroğlu	1	0,4	Na'albandoğlu	1	0,4
Aynioğlu	2	0,8	Haliloğlu	1	0,4	Nebioğlu	2	0,8
Bâlioğlu	1	0,4	Hamamcıoğlu	2	0,8	Odacı Haliloğlu	1	0,4
Battal Efendi Yetimi	1	0,4	Hanlıoğlu	1	0,4	Odacıoğlu	1	0,4
Bayrakdaroğlu	1	0,4	Hasan Beşeoğlu	1	0,4	Odacıoğlu	5	1,9
Bayramoğlu	1	0,4	Hatemoğlu	1	0,4	Oynaşlıoğlu	2	0,8
Behlülöğlu	2	0,8	Haydaroğlu	1	0,4	Oynaşlızâde	1	0,4
Bende Alioğlu	1	0,4	Helvacıoğlu	5	1,9	Öksüzöğlu	1	0,4
Berber Alioğlu	1	0,4	Hızır Beyoğlu	3	1,1	Pehlivanöğlu	2	0,8
Beşikcioğlu	2	0,8	Hüseyin Kızıoğlu	2	0,8	Pir Ömeroğlu	1	0,4
Beşikcioğlu Emir Ali	1	0,4	İhtiyaroğlu	1	0,4	Potaroğlu	1	0,4
Bilaloğlu	3	1,1	İkizoğlu	1	0,4	Receboğlu	3	1,1
Binnâzoğlu	1	0,4	İlmelioğlu	2	0,8	Resuloğlu	1	0,4
Boyacıoğlu	1	0,4	İsmail Efendizâde	1	0,4	Salioğlu	1	0,4
Boz Alioğlu	2	0,8	İtmezoğlu	1	0,4	Sandıkçıoğlu	1	0,4
Bozanlıoğlu	2	0,8	Kabak Kocaoğlu	2	0,8	Seferoğlu	1	0,4
Bozokoğlu Yeğeni	1	0,4	Kadı Beşeoğlu	1	0,4	Selmanoğlu	1	0,4
Ceridoğlu	1	0,4	Kalaycıoğlu	1	0,4	Sepetçioğlu	1	0,4
Cevizlioğlu	5	1,9	Kalboğlu	3	1,1	Serdaroğlu	2	0,8
Cırkoğlu?	1	0,4	Kâmilioğlu	1	0,4	Sorudan? Oğulları	1	0,4
Cin Alioğlu	1	0,4	Kanatöğlu?	1	0,4	Suhteoğlu	1	0,4
Cingözoğlu	1	0,4	Kanburoğlu	1	0,4	Şabanoğlu	1	0,4
Çapacıoğlu	1	0,4	Kara Ahmedoğlu	1	0,4	Şahinoğlu	1	0,4
Çelebioğlu	2	0,8	Kara Mustafaoğlu	1	0,4	Şehmuzoğlu	1	0,4
Çiftelerlioğlu	1	0,4	Karacaoğlu	2	0,8	Şeyh Mustafaoğlu	1	0,4
Çiloğlanoğlu	1	0,4	Karahisarlioğlu	3	1,1	Tabur Damadı	1	0,4
Çirkin Ahmedoğlu	1	0,4	Karaoğlanoğlu	1	0,4	Taburoğlu	1	0,4
Çirkinoğlu	1	0,4	Karaviranlioğlu	1	0,4	Tatar Hasanoğlu	4	1,5
Çizik? Bekiroğlu	1	0,4	Kavaklioğlu	1	0,4	Tataroğlu	1	0,4

Çizikoğlu?	1	0,4	Kavvasoğlu	1	0,4	Teymürcü Alioğlu	3	1,1
Çobanoğlu	3	1,1	Kayyumoğlu	3	1,1	Tir Musa Yeğeni	1	0,4
Dalkülahoğlu	1	0,4	Keleşoğlu	1	0,4	Tir Musaoğlu	1	0,4
Danabaşoğlu	1	0,4	Kethüdâ Ahmedoğlu	1	0,4	Topaloğlu	2	0,8
Debbaşoğlu	2	0,8	Kethüdâ Mahmudoğlu	3	1,1	Töngülüoğlu?	3	1,1
Delibaşın	1	0,4	Kethüdâoğlu	5	1,9	Türbedâroğlu	1	0,4
Derviş Osmanoğlu	3	1,1	Kileroğlu?	3	1,1	Türkmenoğlu	1	0,4
Dur Alioğlu	4	1,5	Koca Hüseyinoğlu	1	0,4	Usta Haniyoğlu	1	0,4
Edâoğlu	1	0,4	Koca Mahmudoğlu	1	0,4	Usta Hasanoğlu	2	0,8
Eksikoğlu	1	0,4	Kocabaşoğlu	1	0,4	Usta Hüseyinoğlu	1	0,4
Emir Bekiroğlu	4	1,5	Kör Alioğlu	1	0,4	Yeni Mehmedoğlu	1	0,4
Emmioğlu	1	0,4	Köse Hacıoğlu	1	0,4	Yörükoğlu	2	0,8
Erdillioğlu	2	0,8	Köse Hacızâde	3	1,1	Yunusoğlu	1	0,4
						Toplam	265	% 100

Seyitgazi kasabasının Belen, Dere, Hoca Yunus ve İki Çeşme mahallelerine ait temettuât defterlerinde yapılan inceleme sonucu toplam 265 aile adı tespit edilmiştir. Bunlardan özellikle Cevzlioğlu (5), Helvacıoğlu (5), Kethüdâoğlu (5), Odaloğlu (5), Aşiroğlu (4), Dur Alioğlu (4), Emir Bekiroğlu (4), Tatar Hasanoğlu (4) aile adlarının ön plana çıktığı görülmektedir.

Toplumların sahip olduğu değerler zamana ve mekâna bağlı olarak değiştiği için kişi veya aile adları da zamana ve konjonktüre göre değişmiştir. İçinde bulunulan zaman dilimi ve sahip olunan kültürel değerler, adların verilmesinde önemli rol oynamıştır. Seyitgazi kasabasında tespit edilen aile adlarına bakıldığında da bazı özel durumların tespit edilmesi mümkündür. Mesela, ailenin geldiği yer o aileye ad olmuştur: Çiftelerlioğlu (1), Karahisarlioğlu (3), Karaviranlioğlu (1), Bozanlioğlu (2), Hanlioğlu (1) gibi. Yine ailelerin bazılarının ismi mensup oldukları etnik kökenden ileri gelmektedir: Yörükoğlu (2), Tataroğlu (1), Tatar Hasanoğlu (4), Türkmenoğlu (1) gibi. Bazı ailelerin adları sahip oldukları meslekten dolayı verilmiştir: Debbaşoğlu (2), Fırıncıoğlu (1), Helvacıoğlu (5), Hamamcıoğlu (2), Kalaycıoğlu (1), Kavvasoğlu (1), Kayyumoğlu (3), Kethüdâoğlu (5), Kethüdâ Mahmudoğlu (3), Teymürcü Alioğlu (3), Sepetçioğlu (1), Çobanoğlu (3), Na'albandoğlu (1) gibi. Bazı aile adlarında, fiziki özellik, huy ve davranışların etkili olduğu görülmektedir: Cingözoğlu (1), Çirkinioğlu (1), Kanburoğlu (1), Kara Mustafaoğlu (1), Koca Hüseyinoğlu (1), Kör Alioğlu (1), Köse Hacızâde (3), Küçükoğlu (1), Topaloğlu (2) gibi. Bazı aile adlarında ise dinî lakap ve unvanların ön plana çıktığı görülmektedir: Molla Hasanoğlu (3), Molla Osmanoğlu (1), Hacıoğlu (3), Müezzinoğlu (2), Müftüoğlu (3) gibi.

Hane sahiplerinin aile adlarının mahalleler bazında dağılımı ise aşağıdaki tablolarda olduğu gibidir (bk. Tablo 8-9-10-11).

Tablo 8: Belen Mahallesinde Hane Sahiplerinin Aile Adları²⁰

Aile Adı	Sayı	Oran (%)	Aile Adı	Sayı	Oran (%)
Abdullahoğlu	1	1,5	Hasan Beşeoğlu	1	1,5
Abdullahoğlu Damadı	1	1,5	İlmelioğlu	2	3,0
Abdurrahmanoğlu	1	1,5	İtmezoğlu	1	1,5
Abdülceliloğlu	2	3,0	Kâmilioğlu	1	1,5
Ali Beyoğlu	3	4,5	Kanatoğlu?	1	1,5
Bâlioğlu	1	1,5	Kethüdâ Mahmudoğlu	3	4,5
Bayrakdaroğlu	1	1,5	Kileroğlu?	3	4,5
Bayramoğlu	1	1,5	Koca Hüseyinoğlu	1	1,5
Behlülöğlu	2	3,0	Kocabaşoğlu	1	1,5
Binnâzoğlu	1	1,5	Köse Hacıoğlu	1	1,5
Cevizlioğlu	5	7,6	Köse Hacızâde	3	4,5
Çapacioğlu	1	1,5	Molla Osmanoğlu	1	1,5
Çiftelerlioğlu	1	1,5	Mürüvvet Alioğlu	1	1,5
Çirkin Ahmedoğlu	1	1,5	Pîr Ömeroğlu	1	1,5
Dalkülahoğlu	1	1,5	Receboğlu	3	4,5
Danabaşoğlu	1	1,5	Serdaroğlu	2	3,0
Emir Bekiroğlu	1	1,5	Tatar Hasanoğlu	4	6,1
Fermancioğlu	1	1,5	Teymürcü Alioğlu	3	4,5
Gaberlioğlu?	1	1,5	Töngüloğlu?	2	3,0
Hacı Ali Damadı	1	1,5	Yeni Mehmedoğlu	1	1,5
Hacı Mahmud Ağazâde	1	1,5			
Hacı Süleyman Damadı	1	1,5	Toplam	66	%100

Belen Mahallesi Temettuât Defterleri'nde yapılan inceleme sonucu toplam 66 kişi adı tespit edilmiştir. Bunlardan özellikle Cevizlioğlu (5), Tatar Hasanoğlu (4), Teymürcü Alioğlu (3), Ali Beyoğlu (3), Kethüdâ Mahmudoğlu (3), Kileroğlu? (3), Köse Hacızâde (3), Receboğlu (3) ailelerinin ön plana çıktığı görülmektedir.

Tablo 9: Dere Mahallesinde Hane Sahiplerinin Aile Adları²¹

Aile Adı	Sayı	Oran (%)	Aile Adı	Sayı	Oran (%)
Abdülazizoğlu	1	3,3	Hatemoğlu	1	3,3
Beşikcioğlu	2	6,7	Kabak Kocaoğlu	2	6,7
Beşikcioğlu Emir Ali	1	3,3	Kavaklıoğlu	1	3,3
Ceridoğlu	1	3,3	Koca Mahmudoğlu	1	3,3
Cin Alioğlu	1	3,3	Kötüoğlanoğlu	1	3,3
Çelebioğlu	2	6,7	Küçük Alioğlu	3	10,0
Çobanoğlu	1	3,3	Mütevelli	1	3,3
Delibaşın	1	3,3	Potaroğlu	1	3,3
Emmioğlu	1	3,3	Resuloğlu	1	3,3
Etmekci Ahmed Damadı	1	3,3	Şchmuzoğlu	1	3,3
Gökçeoğlu	1	3,3	Türkmenoğlu	1	3,3
Halid Bekiroğlu	1	3,3	Usta Hanioglu	1	3,3

²⁰ BOA., ML. VRD. TMT. d.,no: 9189.

²¹ BOA., ML. VRD. TMT. d.,no: 9179.

Hamamcıoğlu	1	3,3	Toplam	30	%100
-------------	---	-----	--------	----	------

Dere Mahallesi Temettuât Defterleri'nde yapılan inceleme sonucu toplam 30 aile adı tespit edilmiştir. Bunlardan özellikle Küçük Alioğlu (3), Kabak Kocaoğlu (2), Beşikcioğlu (2), Çelebioğlu (2) ailelerinin ön plana çıktığı görülmektedir.

Tablo 10: Hoca Yunus Mahallesinde Hane Sahiplerinin Aile Adları²²

Aile Adı	Sayı	Oran (%)	Aile Adı	Sayı	Oran (%)
Ahmed Kethüdâoğlu	1	1,4	Kara Mustafaoğlu	1	1,4
Ali Beşeoğlu	1	1,4	Karaoğlanoğlu	1	1,4
Arab Haliloğlu	2	2,7	Kavvasoğlu	1	1,4
Aşkoğlu	1	1,4	Kayyumoğlu	3	4,1
Aşır Bey oğlu	1	1,4	Kör Alioğlu	1	1,4
Aşiroğlu	4	5,4	Küçük İmamoğlu	1	1,4
Berber Alioğlu	1	1,4	Micekoğlu	1	1,4
Boyacıoğlu	1	1,4	Mizânoğlu	1	1,4
Boz Alioğlu	2	2,7	Na'albandoğlu	1	1,4
Bozanhioğlu	2	2,7	Nebioğlu	2	2,7
Bozokoğlu Yeğeni	1	1,4	Odalioğlu	5	6,8
Cingözoğlu	1	1,4	Öksüzöğlu	1	1,4
Çobanoğlu	1	1,4	Selmanoğlu	1	1,4
Derviş Osmanoğlu	3	4,1	Sepetçioğlu	1	1,4
Edâoğlu	1	1,4	Suhteoğlu	1	1,4
Eksikoğlu	1	1,4	Şeyh Mustafaoğlu	1	1,4
Genç Alioğlu	1	1,4	Tabur Damadı	1	1,4
Gençoğlu	2	2,7	Taburoğlu	1	1,4
Hacı İbrahimoğlu	1	1,4	Tataroğlu	1	1,4
Hamamcıoğlu	1	1,4	Tir Musa Yeğeni	1	1,4
Hanhioğlu	1	1,4	Tir Musaoğlu	1	1,4
Helvacıoğlu	4	5,4	Tüngüloğlu??	1	1,4
İkizoğlu	1	1,4	Usta Hasanoğlu	2	2,7
İsmail Efendizâde	1	1,4	Usta Hüseyinoğlu	1	1,4
Kadı Beşeoğlu	1	1,4	Yörükoğlu	1	1,4
Kalaycıoğlu	1	1,4	Yunusoğlu	1	1,4
Kalboğlu	2	2,7	Toplam	74	%100

Hoca Yunus Mahallesi Temettuât Defterleri'nde yapılan inceleme sonucu toplam 74 aile adı tespit edilmiştir. Bunlardan özellikle Odalioğlu (5), Aşiroğlu (4), Helvacıoğlu (4), Derviş Osmanoğlu (3), Kayyumoğlu (3) ailelerinin ön plana çıktığı görülmektedir.

²² BOA., ML. VRD. TMT. d.,no: 9182.

Tablo 11: İki Çeşme Mahallesinde Hane Sahiplerinin Aile Adları²³

Aile Adı	Sayı	Oran (%)	Aile Adı	Sayı	Oran (%)
Abbasoğlu	1	1,1	Kanburoğlu	1	1,1
Abdiloğlu	2	2,1	Kara Ahmedoğlu	1	1,1
Abdülmennanoğlu	1	1,1	Karacaoğlu	2	2,1
Ali Beşe Damadı	1	1,1	Karahisarlıoğlu	3	3,2
Ali Hocaoğlu	1	1,1	Karaviranlıoğlu	1	1,1
Aynioğlu	2	2,1	Keleşoğlu	1	1,1
Battal Efendi Yetimi	1	1,1	Kethüdâ Ahmedoğlu	1	1,1
Bende Alioğlu	1	1,1	Kethüdâoğlu	5	5,3
Bilaloğlu	3	3,2	Küçük Hasanoğlu	1	1,1
Cırkoğlu?	1	1,1	Küçüköğlu	1	1,1
Çiloğlanoğlu	1	1,1	Manek? Damadı	1	1,1
Çirkinioğlu	1	1,1	Molla Hasanoğlu	3	3,2
Çizik? Bekiroğlu	1	1,1	Muhammed Alioğlu	1	1,1
Çizikoğlu?	1	1,1	Müezzinoğlu	2	2,1
Çobanoğlu	1	1,1	Müftüoğlu	3	3,2
Debbağoğlu	2	2,1	Müniseoğlu?	1	1,1
Dur Alioğlu	4	4,2	Odacı Haliloğlu	1	1,1
Emir Bekiroğlu	3	3,2	Odacioğlu	1	1,1
Erdillioğlu	2	2,1	Oynaşlıoğlu	2	2,1
Fırcıoğlu	1	1,1	Oynaşlızâde	1	1,1
Gitmeziyoğlu	1	1,1	Pehlivanoğlu	2	2,1
Hacı Hüseyinoğlu	1	1,1	Salihoğlu	1	1,1
Hacı Salihoğlu	3	3,2	Sandıkçioğlu	1	1,1
Hacı Sevindikoğlu	1	1,1	Seferoğlu	1	1,1
Hacıoğlu	3	3,2	Sorudan? Oğulları	1	1,1
Haliloğlu	1	1,1	Şabanoğlu	1	1,1
Haydaroğlu	1	1,1	Şahinoğlu	1	1,1
Helvacıoğlu	1	1,1	Topaloğlu	2	2,1
Hızır Beyoğlu	3	3,2	Türbedâroğlu	1	1,1
Hüseyin Kızıoğlu	2	2,1	Yörükoğlu	1	1,1
İhtiyaroğlu	1	1,1			
Kalboğlu	1	1,1	Toplam	95	%100

İki Çeşme Mahallesi Temettuât Defterleri'nde yapılan inceleme sonucu toplam 95 aile adı tespit edilmiştir. Bunlardan özellikle Kethüdâoğlu (5), Dur Alioğlu (4), Karahisarlıoğlu (3), Molla Hasanoğlu (3), Müftüoğlu (3), Bilaloğlu (3), Emir Bekiroğlu (3), Hacı Salihoğlu (3), Hacıoğlu (3), Hızır Beyoğlu (3), ailelerinin ön plana çıktığı görülmektedir.

²³ BOA., ML. VRD. TMT. d.,no: 9178.

2. Seyitgazi Kasabası Temettuât Defterlerinde Tespit Edilen Lakaplar

Ad biliminin inceleme alanlarından birisi de lakaplardır. Lakap; “*Bir kimseye, bir aileye kendi adından ayrı olarak sonradan takılan, o kimsenin veya ailenin bir özelliğinden kaynaklanan ad*” (Türkçe Sözlük 2009: 1295) olarak tanımlanmaktadır.²⁴ Aynı zamanda “*Sıfat, vasıf*” demek olan lakap, Arapça bir kelimedir (Bozkurt 2003: 65).²⁵ Lakap, asıl ada sonradan eklenen ve kişinin herhangi bir özelliğinden dolayı verilen isimdir. Ya fizikî bir özellik, karakter yapısı, davranış şekli ya da kişinin başından geçen bir olay lakabın kullanıldığı çevrede amaca uygun mesajları yollayacak biçimde lakap denilen tek kelimeye sığdırılmaktadır (Erşahin 2005: 173-174). “*Medih yolu*”, “*Târif ve tanıtma*”, “*Kötüleme ve hafife alma*” amaçlı olmak üzere başlıca üç tip lakaba rastlanmaktadır (Parmaksızoğlu 1975: 455-456).

Lakaplar yazılı ve sözlü kültürde kullanılarak günümüze kadar farklı şekil ve işlevlerde gelmiştir. Lakapların çok eski dönemlerden beri kullanıldığı tarihî kaynaklardan hareketle öğrenilmektedir. Orta Asya eski Türk devletlerinde ad yanında lakap verme geleneği de vardı (Bozkurt 2003: 66).

Kaynaklarda lakapların peygamber ve sahabelere de verildiği görülmektedir. Peygamberlere, taşıdıkları vasıflardan ve Kur’an’da geçen âyetlerden hareketle çeşitli lakaplar verilmiştir. Hz. İsa’ya “*Mesîh*”, “*Rûhu’llâh*” ve “*Kelîmetu’llâh*”, Hz. Yûnus’a “*Zünnûn*”, Hz. Ya’kûb’a “*İsrâil*”, Hz. İbrâhim’e “*Halîlu’llâh*” ve Hz. Mûsâ’ya “*Kelîmu’llâh*” gibi lakaplar verilmiştir. Ayrıca Hz. Muhammed’e ise gençlik çağında dürüstlüğünden ve güvenilirliğinden dolayı kavmi tarafından “*el-Emîn*” lakabı takılmıştır (Bozkurt 2003: 65).

Osmanlı toplumunda kişilerin sosyal mevki ve statülerinin tayin, tespit ve anlaşılmasında en mühim yardımcılarından birisi muhakkak ki taşıdıkları unvan ve lakaplar olmuştur. Bu, kişinin hangi aileye mensup olduğunun, meslekî statü, dini veya ilmi niteliği olan bir grup veya sınıfa ait olup olmadığına bir işareti olarak algılanmıştır. Bu sebeple unvan ve lakaplar Osmanlı toplumunda önemli bir yere sahiptir (Elibol 2008: 114-115).

Lakap araştırmalarında dikkat çeken hususlardan biri unvan ve lakap ilişkisidir. Unvanların özellikle kırsal kesimde ve küçük yerleşim yerlerinde lakap olarak kullanıldığı ya da zamanla işlevini değiştirerek lakaba dönüştüğünü söylemek mümkündür. Sözlükte unvan; “*Bir kimsenin işi, mesleği veya toplum içindeki durumu ile ilgili olarak kullanılan ad, san.*” (Türkçe Sözlük 2009: 2036) şeklinde tanımlanır. Unvanlar genellikle resmî ya da özel bir kurum tarafından belirli özellikleri taşımaya hak kazanan (müdür, müsteşar, bakan vb.) ya da yerine getiren (hacı, hafız vb.) kişilere verilir. Bu bağlamda bakıldığında bu ifadeler lakap olmayabilir. Fakat küçük yerlerde, herhangi bir resmî ilişkinin bulunmadığı alanlarda bu tür kullanımlar unvandan ziyade bir lakap işlevini üstlenmektedir. Çünkü köy, kasaba gibi nüfusun az olduğu yerlerde kişileri birbirinden ayırt edebilmek ve onların daha kolay tanınmasını sağlamak için unvan olarak bilinen ifadelerin zamanla lakaba dönüştüğü görülmektedir.

²⁴ Lakabın Türk lehçelerindeki karşılığı Azerbaycan Türkçesinde; “*lâgâb*”, Başkurt Türkçesinde; “*kuşamat, lâkâp isim*”, Kazak Türkçesinde; “*lakap*”, Kırgız Türkçesinde; “*lakap at*”, Özbek Türkçesinde; “*lakab*”, Tatar Türkçesinde; “*kuşamat, lakap isim*”, Türkmen Türkçesinde; “*lakam*” ve Uygur Türkçesinde; “*lâkâm*”dır. Bkz. (Ercilasun vd. 1991: 534-535).

²⁵ Dilecik lakabı “*nebez*” ile açıklamaktadır. Nebez; “*bir kimseye gizli kalmasını istediği bir ayıbbıyla hitap etmek*” anlamına gelir. Bkz. Bozkurt 2003: 65.

Lakap verme geleneğinde Seyitgazi kasabası örneğini, doğal koşullarında ve bilimsel bir anlayışla ele alan bu çalışma, önemli sonuçlar ortaya koymaktadır. Araştırma sonucu elde edilen bulgulara göre lakaplar, halkbilimi ve kültürü açısından önem taşımaktadır. Türk kültüründe önemli bir yere sahip olan ad verme olgusu kadar lakap verme de öne çıkan önemli bir folklor olayıdır.

Seyitgazi kasabasının Belen, Dere, Hoca Yunus ve İki Çeşme mahalleleri için genel bir değerlendirme yapıldığında toplam 310 hanenin 89 hanesinde lakap kaydının olduğu tespit edilmiştir. Lakaplar, kişilerin fiziksel özelliklerini, davranışlarını ve huylarını yansıtan lakaplar, meslek bildiren lakaplar, menşe'e göre verilen lakaplar, hayvan adlarına ait lakaplar, etnik isimli lakaplar, askeri terimli ve unvanlı lakaplar, dini motifli ve sosyal durum bildiren unvan ve lakaplar, eşyaya bağlı lakaplar olarak çeşitli gruplar içerisinde değerlendirilebilir. Bu gruplara dâhil olarak 4 mahallede tespit edilen lakap ve unvanlar ile bunların sayıları aşağıdaki tabloda olduğu gibidir (bk. Tablo 12).

Tablo 12: Seyitgazi Kasabasında Tespit Edilen Lakap ve Unvanlar

Lakap	Sayı	Oran (%)	Lakap	Sayı	Oran (%)
Ağa	16	18,0	Koç	1	1,1
Ayvahlı	1	1,1	Konakçı	1	1,1
Berber	3	3,4	Kör	2	2,2
Berber Topal	3	3,4	Mirzâ	1	1,1
Çakır	2	2,2	Molla	2	2,2
Çiftelerli	1	1,1	Müezzîn	1	1,1
Çömez Molla	1	1,1	Nuhviranlı	1	1,1
Dede	1	1,1	Postacı	1	1,1
Efendi	12	13,5	Rumilli	1	1,1
Faziletli	1	1,1	Sâbi	2	2,2
Gazenfer Molla	1	1,1	Sarı	1	1,1
Hacı	11	12,4	Seferihisarlı	1	1,1
Hacı Emir	1	1,1	Serrac	1	1,1
Hacızâde	1	1,1	Şah	1	1,1
Hanlı Kara	1	1,1	Şehirli	1	1,1
Hekim	1	1,1	Tekyeniş	1	1,1
Kalender	1	1,1	Teymurcı	2	2,2
Kanbur	1	1,1	Türkmen	2	2,2
Kara	2	2,2	Yetim	1	1,1
Karahisarlı	1	1,1	Yörük	1	1,1
Kethüdâ	1	1,1			
Koca	1	1,1	Toplam	89	% 100

Seyitgazi kasabasının mahallelerinde özellikle Ağa ve Efendi unvanlarının çokluğu dikkat çekmektedir. İtibarlı, sözü geçen kimselere verilen bir unvan olan Ağa (Sümer, 1988: 451), 16 hanede; devletin çeşitli mevkilerindeki kişilere verilen bir unvan olan Efendi (Köprülü, 1994: 455) ise 12 hanede bulunmaktadır. Buna Belen Mahallesi'nde 2 numaralı hanede ikamet eden Hacızâde Mustafa Ağa²⁶ ve 66 numaralı hanede ikamet eden

²⁶ BOA., ML. VRD. TMT. d.,no: 9189, s. 3, Hane: 2.

İbrahim Ağa²⁷ örnek gösterilebilir. Ağa unvanına sahip kişilerin diğer hanelere oranla topraklarının daha geniş, gelirinin daha fazla olduğu söylenebilir. Örneğin Hacızâde Mustafa Ağa'nın 6473,5 kuruş yıllık geliri²⁸ ve İbrahim Ağa'nın 1407,5 kuruş yıllık geliri²⁹ bulunmaktadır. Buna karşılık Belen Mahallesi'nin ortalama yıllık geliri 1080,8 kuruştur. Dolayısıyla bu kişilerin yıllık gelirlerinin ortalama gelirin üstünde olduğu görülmektedir.

Lakap verme geleneğinde Seyitgazi kasabasında kişiye geldiği yere göre, nereli olduğunu belirtecek şekilde lakaplar verilmiştir. Bu bağlamda Seyitgazi yakınlarındaki mevki ve yer adlarından başlayarak, Anadolu dışındaki uzak coğrafyalara kadar uzanan geniş bir yer adı yelpazesinin kullanıldığı görülmüştür. Örneğin; Rumilli İsmail³⁰, Seferihisarlı Hüseyin Ağa³¹, Çiftelerli Hüseyin³², Karahisarlı Bekir Usta³³ gibi.

Lakap verme geleneğinde kişinin uğraşı, mesleği ayırt edici bir özellik olarak görülmektedir. Nitekim lakaplar üzerinde yapılan çalışmaların çoğunda bu tür kullanımlar lakap olarak kabul edilip değerlendirilmiştir (Erol Çalışkan 2016: 103-126; Atsız 1984: 27; Yaldızkaya 2014: 1-16; Özkan 2016: 180-189; Ustaoglu 1986: 30-31). Bu durumla ilgili olarak Şeref Boyraz ise şu görüşü savunmaktadır: “*Meslek isimleri asıl adın önünde gerçek anlamlarıyla kullanılıyorsa yani ilgili kişi, adı geçen mesleği icra ediyor ve bundan dolayı isminin başına o meslek adı getiriliyorsa bu ve bunlar gibi meslek isimleri lakap değildir.*” (1998: 111-112). Çalışmamızda da bu şekildeki ortak kültür tarafından bilinen adlandırmalara çok fazla rastlanmıştır. Örneğin; Berber Mehmed³⁴, Postacı İsmail³⁵, Müezziz Mehmed Efendi³⁶, Serrac Mustafa³⁷, Teymürcü Ali³⁸ gibi.

Lakaplarda kişinin belirgin fiziksel özelliklerinin veya kişiye özgü tavır ve davranışların ön plana çıkarıldığı da göze çarpmaktadır. Örneğin; Şehirli İbrahim³⁹, Kör Ahmed⁴⁰, Ali Koç⁴¹, Sarı Mehmed⁴², Yetim Ali⁴³, Kara Mustafa⁴⁴, Kalender Mustafa⁴⁵, Çakır Musa⁴⁶ gibi.

²⁷ BOA., ML. VRD. TMT. d.,no: 9189, s. 31, Hane: 66.

²⁸ BOA., ML. VRD. TMT. d.,no: 9189, s. 3, Hane: 2.

²⁹ BOA., ML. VRD. TMT. d.,no: 9189, s. 31, Hane: 66.

³⁰ BOA., ML. VRD. TMT. d.,no: 9189, s. 34, Hane: 73.

³¹ BOA., ML. VRD. TMT. d.,no: 9179, s. 15, Hane: 31.dere

³² BOA., ML. VRD. TMT. d.,no: 9189, s. 14, Hane: 26. belen

³³ BOA., ML. VRD. TMT. d.,no: 9178, s. 56, Hane: 109.iki çeşme

³⁴ BOA., ML. VRD. TMT. d.,no: 9178, s. 11, Hane: 19.

³⁵ BOA., ML. VRD. TMT. d.,no: 9178, s. 57, Hane: 111.

³⁶ BOA., ML. VRD. TMT. d.,no: 9182, s. 12, Hane: 21. Hoca yunus

³⁷ BOA., ML. VRD. TMT. d.,no: 9189, s.34, Hane: 72 .

³⁸ BOA., ML. VRD. TMT. d.,no: 9182, s. 23, Hane: 42.

³⁹ BOA., ML. VRD. TMT. d.,no: 9178, s. 24, Hane: 45.

⁴⁰ BOA., ML. VRD. TMT. d.,no: 9178, s. 17, Hane: 31.

⁴¹ BOA., ML. VRD. TMT. d.,no: 9182, s. 37, Hane: 75.

⁴² BOA., ML. VRD. TMT. d.,no: 9182, s. 30, Hane: 57.

⁴³ BOA., ML. VRD. TMT. d.,no: 9178, s. 47, Hane: 94.

⁴⁴ BOA., ML. VRD. TMT. d.,no: 9178, s. 8, Hane: 12.

⁴⁵ BOA., ML. VRD. TMT. d.,no: 9182, s. 34, Hane: 67.

⁴⁶ BOA., ML. VRD. TMT. d.,no: 9189, s. 24, Hane: 50.

İsimlerin başına getirilen kara sıfatı renk gösterdiği gibi, o kişinin sosyal durumunu da belirtebilmektedir. Sibirya'da kendi soyundan olmayan ve başka bir kabileden gelen çocuklara Kara adı verilmiştir. Buğra Han'ın babası Kara Han da bu sebeple Kara olarak adlandırılmıştır (Kurt, 1980: 184). Türkçe "Kara" sözü, eski Türklerin cihet tayininde "şimal/kuzey" mânâsına geldiği gibi, "azamet, yükseklik ve üstünlük ifade eden bir tabir de olmuştur. "Kara" aynı zamanda kuvvetli, cebbar ve cesur demektir (Cemiloğlu 1991: 23-24). Seyitgazi'de Kara sıfatının belirli adlarla birlikte, Kara Mustafa⁴⁷, Hanlı Kara İbrahim⁴⁸, Kara Ali⁴⁹ şeklinde verildiği görülmektedir.

Kişinin ait olduğu etnik kökeni belirtecek şekilde lakap alması da Seyitgazi kasabasında görülen başka bir örnektir. Örneğin; Yörük Mustafa⁵⁰, Türkmen Abdullah⁵¹, Türkmen Halil⁵² gibi.

Kişinin toplumdaki statüsüne ve rolüne göre lakap verme geleneği de Türk kültüründe geçmişten bugüne başvurulan ad takma yollarından biri olmuştur. Örneğin; Rıza Dede⁵³, Molla İbrahim⁵⁴, Müezzîn Mehmed Efendi⁵⁵, Tekyenîş Efendi⁵⁶ gibi.

Sonuç

Türk kültüründe coğrafi adlar gibi kişi adları ve ad verme geleneği geçmişten beri önemli kültürel değerler arasında yer almıştır. Türklerde adlar ve ad verme gelenekleri ile ilgili önemli çalışmalar yapılmasına rağmen, Osmanlı vilayetlerine, sancaklarına, kazalarına ait arşiv vesikalarında yer alan kişi adlarına dair yapılan çalışmaların sayısı sınırlıdır. Bu çalışma ile hem arşiv vesikalarına dayalı bölgesel kişi adları konusuna hem de kültürümüzün önemli dinamikleri arasında bulunan adlar ve ad verme gelenekleri konusundaki çalışmalara katkı sağlamak hedeflenmiştir. Ayrıca Başbakanlık Osmanlı Arşivinde yer alan Temettuât defterlerinin sadece gelir ve gider tespitinde değil, şahıs adları, lakapları ve aile adları tespitinde de tarihi kaynaklık ettikleri gösterilmek istenmiştir.

Bu çalışma örneğinde olduğu gibi geçmişe dönük sülale/aile adlarının tespiti, yörenin tarihi, sosyal ve kültürel analizi açısından oldukça önemlidir. Aynı zamanda aile adları, kişilerin sosyal mevki ve statülerinin tayin, tespit ve anlaşılmasında en mühim yardımcılarından biridir. Bu, kişinin hangi aileye mensup olduğunun, aynı zamanda meslekî statü, dini veya ilmi niteliği olan bir sınıfa ait olup olmadığının bir işareti olarak algılanmaktadır.

Soyad henüz kullanılmadığı dönemlerde, hane sahipleri tarafından kullanılan aile adları veya lakaplar, şüphesiz kişileri birbirinden ayırt etmede büyük önem taşımaktaydı. Aile adları ve lakaplar, halk tarafından kabul görmüş ve zamanla kullanımı yaygınlık

⁴⁷ BOA., ML. VRD. TMT. d.,no: 9178, s. 8, Hane: 12.

⁴⁸ BOA., ML. VRD. TMT. d.,no: 9182, s. 37, Hane: 76.

⁴⁹ BOA., ML. VRD. TMT. d.,no: 9189, s. 22, Hane: 44.

⁵⁰ BOA., ML. VRD. TMT. d.,no: 9182, s. 8, Hane: 10.

⁵¹ BOA., ML. VRD. TMT. d.,no: 9178, s. 46, Hane: 92.

⁵² BOA., ML. VRD. TMT. d.,no: 9182, s. 26, Hane: 48.

⁵³ BOA., ML. VRD. TMT. d.,no: 9178, s. 55, Hane: 108.

⁵⁴ BOA., ML. VRD. TMT. d.,no: 9178, s. 32, Hane: 62.

⁵⁵ BOA., ML. VRD. TMT. d.,no: 9182, s. 12, Hane: 21.

⁵⁶ BOA., ML. VRD. TMT. d.,no: 9189, s. 27, Hane: 58.

kazanmıştır. Soyadın kullanılmaya başlanmasından sonra da nesiller arasında, özellikle “tanıtıcı” olması hasebiyle, aile adının kullanımının devam ettiği gözlemlenmektedir. Aile adları, günümüzde, aile geçmişine yönelik araştırma yapacakların müracaat edecekleri en önemli sosyo-kültürel ürünlerden biridir. Dolayısıyla kültürün devamlılığı ve gelecek kuşaklara aktarımında aile adlarının önemli bir işleve sahip olduğu şüphesizdir. Nitekim Seyitgazi’de bugün hâlâ benzer isimlere rastlamak mümkündür. İkiçeşme ve Yunus mahallelerinde bugün hâlâ kullanılan *Kabasakallar*, *Şakirler*, *Haceller*, *Saralar*, *Karahisarlılar*, *Enbiyalar*, *Karaseller*, *Hacılar* gibi aile isimleri buna örnektir.⁵⁷

Seyitgazi özelinde yapılan çalışma neticesinde, Hz. Peygamber’e ve onun Ehl-i Beyt’ine ait olan adların yaygın olarak kullanıldığı ve bunların önemli bir orana sahip olduğu görülmüştür. Nitekim bu adların genel toplam içinde %50’yi geçen bir orana tekabül etmesi, Anadolu insanının bu adlara gösterdiği sevgi ve saygının bir tezahürü olsa gerektir.

Seyitgazi kasabasında lakap verme geleneğinin de olduğu tespit edilmiştir. Nitekim ortak kültürümüzün farklı coğrafyalarda farklı renk, desen ve içerikte sergilediği tablo, lakap verme geleneğinde de görülmektedir. Seyitgazi kasabasında kişiye; geldiği yere, mesleğine, belirgin fiziksel özelliklerine, etnik kökenine, toplumdaki statüsüne ve rolüne göre lakaplar verilmiştir.

Bu çalışma ile aynı zamanda, nesir ve nazım türündeki eserlerin yanında Osmanlı Arşivinde yer alan defter ve belgelerin de Türk dili ve kültürü açısından önemli olduğu ortaya konulmuştur. Defterlerde yer alan şahıs adları, yer adları ve lakaplar dil çalışmaları bakımından âdeta bir hazinedir. Özellikle aile adları, halk arasında önemli bir yer tutmakta olup, bunların kullanılışı ve yöreden yöreye uğradığı değişimi dil açısından önemli ipuçları sunmaktadır.

⁵⁷ Bugünkü aile isimlerine dair bilgi veren İkiçeşme Mahallesi Muhtarı Mehmet Ali KARABULUT ile Yunus Mahallesi Muhtarı Halil ÇETİN’e teşekkürü bir borç bilirim.

Kaynaklar**Başbakanlık Osmanlı Arşivi (BOA) Vesikaları**

- Belen Mahallesi Temettuât Defteri; BOA., ML. VRD. TMT. d., no: 9189.*
Dere Mahallesi Temettuât Defteri; BOA., ML. VRD. TMT. d., no: 9179.
Hoca Yunus Mahallesi Temettuât Defteri; BOA., ML. VRD. TMT. d., no: 9182.
İki Çeşme Mahallesi Temettuât Defteri; BOA., ML. VRD. TMT. d., no: 9178.

Kitap ve Makaleler

- Abdurrahman, Varis. (2004). "Türklerin Ad Koyma Gelenekleri Üzerine Bir İnceleme", *Milli Folklor*, 61, 124-133.
- Acıpayamlı, Orhan. (1992). "Türk Kültüründe Ad Koyma Folklorunun Morfolojik ve Fonksiyonel Yönlerden İncelenmesi", *VI. Milletlerarası Türk Halk Kongresi Bildirileri*, Cilt: IV, Ankara: KB Halk Kültürlerini Araştırma ve Geliştirme Genel Müd., Yay., Ofset Repromat Matb., 1-15.
- Açıkel, Ali. (2003). "Artukabad Kazasında Türk Kişi Adları (1455-1520)", *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 1(2), 305-335.
- Adıyeke, Nuri. (2000). "Temettuât Sayımları ve Bu Sayımları Düzenleyen Nizamname Örnekleri", *Ankara Üniversitesi, Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi (OTAM)*, 11, 769-825.
- Akgündüz, Ahmed ve Said Öztürk. (2000). *Darende Temettuât Defterleri*, Cilt: I-II, İstanbul: Somuncu Baba Araştırma ve Kültür Merkezi Yayınları.
- Albek, Suzan. (1991). *Dorylaion'dan Eskişehir'e*, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Eğitim ve Sağlık Bilimsel Araştırma Vakfı Yayınları.
- Aslanbay, Muhiddin. (1953). *Seyitgazi'nin Tarihçesi ve Seyyid Battal Gazi'nin Hayatı ve Bazı Menkabeleri*, Eskişehir: Kardeşler Matbaası.
- Atsız, Bedriye. (1984). "Lâkaplar", *Tarih ve Toplum Aylık Ansiklopedik Dergi*, Kasım, Sayı: 11, 26-28
- Barkan, Ömer Lütfi. (1953). "Tarihi Demografi Çalışmaları ve Osmanlı Tarihi", *Türkiyat Mecmuası*, X, İstanbul, 1-26.
- Bozkurt, Nebi. (2003). "Lakap Maddesi", *Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, Cilt: XXVII, İstanbul: Diyanet Vakfı Yayınları, 65-66.
- Boyras, Şeref. (1998). "Lakaplar Konusunda Bazı Dikkatler ve Bir Yöre Örneği", *Türklük Bilimi Araştırmaları*, VII, 107-138.
- Cemiloğlu, İsmet. (1991). "Dilimizdeki Kara Kelimesi Hakkında", *Milli Folklor*, II/12, 22-26.
- Çelik, Celalettin. (2007). "Bir Kimlik Beyanı Olarak İsimler: Kişi İsimlerine Sosyolojik Bir Yaklaşım", *Sosyoloji Araştırmaları Dergisi*, X/2, 5-21.
- Demir, Alpaslan. (2012). "Zile Kazasında Şahıs Adları", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, V/21, 61-75.
- Denkhalbant, Aysel. (2009). "Seyyid Battal Gazi Külliyesi", *Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, Cilt: XXXVII, 51-54.
- Doğru, Halime. (2005). "Eskişehir'de XIII. Yüzyıldan XX. Yüzyıla Salı Mescidi", *I. Uluslararası Düünden Bugüne Eskişehir Sempozyumu Siyasal, Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Yapı (12-15 Mayıs 2004)*, Eskişehir, 9-16.

- Doğru, Halime. (1992). *XVI. Yüzyılda Eskişehir ve Sultanönü Sancağı*, İstanbul: Afa Türkiye Üzerine Araştırmalar.
- Elibol, Ahmet. (2008). *XIX. Yüzyıl Başlarında Çankırı*, Çankırı: Çankırı Belediyesi Kültür Yayınları.
- Ercilasun, A. Bican vd. (1991). *Karşılaştırmalı Türk Lehçeleri Sözlüğü I*, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Ergin, Muharrem. (1988). *Dede Korkut Kitabı*, İstanbul: Boğaziçi Yayınları.
- Erol Çalışkan, Seher Şerife. (2016). “Türk Folklorunda Lâkap Verme Geleneği: Bartın Örneği”, *Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 14/3, 103-126.
- Erşahin, İbrahim. (2005). *Halk Kültürü ve Edebiyatı Sözlüğü*, İstanbul: Ötügen Neşriyat.
- Evlîyâ Çelebi b. Derviş Mehmed Zıllî. (1999). *Evlîyâ Çelebi Seyahatnâmesi*, III. Kitap, (Hazırlayanlar: Seyit Ali Kahraman-Yücel Dağlı), İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Göyünç, Nejat. (1997). “Hane”, *Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, Cilt: XV, İstanbul: Diyanet Vakfı Yayınları, 552-553.
- Gülensoy, Tuncer. (2012). “XXI. Yüzyılda Türkiye Kişi Adlarına Bir Bakış”, *İdil Dergisi*, 1/5, 1-7.
- Güllüdağ, Nesrin. (2002). “Sarıkamış Başköy’de Kişi Adları”, *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, XII/1, 79-85.
- Güneş, Ahmet. (2000). “16. Yüzyılda Seyyid Gazi’de Sosyal ve Ekonomik Hayat”, *Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi (OTAM)*, XI/11, 227-256.
- Güran, Tefvik. (2014a). “19. Yüzyıl Temettuât Tahrirleri”, *19. Yüzyılda Osmanlı Ekonomisi Üzerine Araştırmalar*, İstanbul: Türkiye İş Bankası Yayınları, 191-203.
- Güran, Tefvik. (2000). “XIX. Yüzyıl Temettuât Tahrirleri”, *Osmanlı Devleti’nde Bilgi ve İstatistik*, (Der. Halil İnalcık, Şevket Pamuk), Ankara: T.C. Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü, 73-94.
- Güran, Tefvik. (2014b). *19. Yüzyılda Osmanlı Ekonomisi Üzerine Araştırmalar*, İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- İhtifalci Mehmet Ziya. (2010). *Bursa’dan Konya’ya Seyahat*, (Yayına Hazırlayan: Melek Çoruhlu), İstanbul: Kırkambar Yayınları.
- İnalcık, Halil. (2007). “I. Osman Maddesi”, *Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, Cilt: XXXIII, İstanbul: Diyanet Vakfı Yayınları, 443-453.
- İnalcık, Halil. (2009). *Devlet-i Aliyye: Osmanlı İmparatorluğu Üzerine Araştırmalar-I*, İstanbul: Türkiye İş Bankası Yayınları.
- Kalkandelen, Hilâl. (2008). “Türkçemizde Kullanılan Kişi Adları”, *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, XII/2, 57-76.
- Kankal, Ahmet. (2004). *Türkmen’in Kaidesi Kastamonu (XV-XVIII Yüzyıllar Arası Şehir Hayatı)*, Ankara: Zafer Matbaası.
- Karahan, Leyla. (2009). “Türkçede Dinî Anlamlı Bazı Kişi Adlarını Ekle Değiştirme Geleneği”, *Dil Araştırmaları*, 4, 17-24.
- Karpat, Kemal. (2010). *Osmanlı Nüfusu (1830-1914)*, (Çev. Bahar Tırnakçı), İstanbul: Timaş Yayınları.
- Kâtip Çelebi. (1144). *Cihannüma*, Dersaadet: İbrahim Müteferrika Matbaası.
- Kibar, O. (2005). *Türk Kültüründe Ad Verme: Kişi Adları Üstüne Bir Tasnif Denemesi*, Ankara: Akçağ Yayınları.

- Kurt, Yılmaz. (1995). “Çorum Sancağı Kişi Adları (XVI. Yüzyıl)”, *Belleten*, LIX(224), Ankara: TTK Yayınları, 211-247.
- Kurt, Yılmaz. (1980). “Adana Sancağında Kişi Adları”, *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Tarih Bölümü Tarih Araştırmaları Dergisi*, XV/26, 169-252.
- Kurt, Yılmaz. (1991). “Çorumlu Kazası Kişi Adları (XVI yüzyıl)”, *Türk Kültür Tarihi İçerisinde Çorum Sempozyumu, XI. Hitit Festivali 26-27 Temmuz*, 211-247.
- Küçükcan, İlyas. (2005). “Kültürel Geleneğimizde Seyyid Battal Gazi ve Külliyesi”, *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi*, XII/36, Ankara, 159-187.
- Kütükoğlu, Mübahat S. (1995). “Osmanlı Sosyal ve İktisat Tarihi Kaynaklarından Temettü Defterleri”, *Belleten*, LIX/225, 395-412.
- Kütükoğlu, Mübahat S. (1999). “İzmir Temettü Sayımları ve Yabancı Teb‘a”, *Belleten*, LXIII/238, 1999, 755-782.
- Köprülü, Orhan F. (1994). “Efendi Maddesi”, *Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, Cilt: X, İstanbul: Diyanet Vakfı Yayınları, 455-456.
- Manu Magda, M. (2012). “Pragmatics and Anthroponymy: Theoretical Considerations On The System Of Appellatives In Contemporary Romanian”, *In Name and Naming: Synchronic and Diachronic Perspectives*, (Edt. O. Felecan), Newcastle upon Tyne: Cambridge Scholars Publishing, 18-31.
- Ocak, Ahmet Yaşar. (1993). “Battal Gazi Maddesi”, *Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, Cilt: V, İstanbul: Diyanet Vakfı Yayınları, 204-205.
- Oğuzoğlu, Yusuf ve Feridun Emecen. (1995). “Eskişehir”, *Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, Cilt: XI, İstanbul: Diyanet Vakfı Yayınları, 398-401.
- Örnek, Sedat Veyis. (1995). *Türk Halk Bilimi*, İstanbul: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Öz, Mustafa. (1994). “Ehl-i Beyt Maddesi”, *Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, Cilt: X, İstanbul: Diyanet Vakfı Yayınları, 498-501.
- Özkan, Nevzat. (2016). “Adlandırma Yöntemi Olarak Lakaplar ve Büyükkışla’daki Örnekleri”, *I. Uluslararası Bozok Sempozyumu 05-07 Mayıs 2016 Bildiri Kitabı*, Cilt: III, 180-189.
- Öztürk, Said. (2000). “Temettuat Tahrirleri”, *Akademik Araştırmalar Dergisi*, 4-5, 537-591.
- Parmaksızoğlu, İsmail. (1975). “Lakab ”, *Türk Ansiklopedisi*, Cilt: XXII, 455-456.
- Parla, Canan. (2010). “Seyitgazi Külliyesi”, *Eskiyeeni: Aylık Şehir Kültürü Dergisi*, 19 Eylül, 59-65.
- Sarıtaş, Süheyla. (2009). “Balıkesir Üniversitesi Öğrencilerinin Günümüzdeki Adlar ve Ad Verme Hakkındaki Görüşleri”, *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, XII/21, 422-433.
- Say, Yağmur. (2006). *Seyyid Battal Gazi ve Külliyesi-Anadolu’nun İslamlaşması ve Türkleşmesi Sürecinde Gazi-Eren-Evliyaların Rolü-*, İstanbul: SU Yayınevi.
- Sümer, Faruk. (1988). “Ağa Maddesi”, *Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, Cilt: I, İstanbul: Diyanet Vakfı Yayınları, 451-452.
- Şahin, Mustafa Kemal ve Seringül Varis. (2016). “Eskişehir/Seyitgazi Kümbet Köyünde Bulunan Himmet Baba/Kümbet Dede Kümbeti Üzerine Yeni Düşünceler”, *XX. Uluslararası Ortaçağ ve Türk Dönemi Kazıları ve Sanat Tarihi Araştırmaları Sempozyumu Bildirileri (02-05 Kasım 2016)*, Sakarya; <http://www.xortacag.sakarya.edu.tr/pdf/41mksahin-svaris.pdf>.

- Texier, Charles. (2002). *Küçük Asya Coğrafyası Tarihi ve Arkeolojisi*, (Çev. Ali Suat), Cilt: II, Ankara: Enformasyon ve Dokümantasyon Hizmetleri Vakfı Yayınları.
- Turan, Osman. (1993). *Selçuklular Zamanında Türkiye*, İstanbul: Boğaziçi Yayınları.
- Türkçe Sözlük*. (2009). (Haz: Komisyon), Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Ustaoglu, Murat. (1986). “Kayseri’deki Lakaplar Üzerine”, *Erciyes Aylık Fikir ve Sanat Dergisi*, 87, 30-31.
- Uysal, Başak. (2012). “Alevi İnanç Sisteminde Adlar ve Dil-Kimlik Sistemi”, *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi*, 62, 237-248.
- Yaldızkaya, Ömer Faruk. (2014). “Emirdağ’da Lakaplar Üzerine Bir İnceleme”, *Acta Turcica*, “Kültürümüzde İsim”, (Ed: Emine Gürsoy Naskali, Hilal Oytun Altun), 1-1, 1-16.
- Yurt Ansiklopedisi*. (1982). “Eskişehir”, (Haz: Heyet), Cilt: IV, İstanbul: Anadolu Yayınları, 2926-2936.
- Zengin, Dursun. (2014). *Türk Toplumunda Adlar ve Soyadları Sosyo-Kültürel ve Dilbilimsel Bir Yaklaşım*, Ankara: Kurmay Basım Yayın Dağıtım.

İnternet Erişimleri

- <https://islamansiklopedisi.org.tr/seyyid-battal-gazi-kulliyesi>, Erişim: 25.10.2018, 11:00.
- <https://www.turkcebilgi.com/onomastik>, Erişim: 30.10.2018, 14:00.

Ek 2: Belen Mahallesi Temettuât Defteri 'nin Son Sayfası, Aynı Zamanda İdari Görevlilerin Mühürlerinin Bulunduğu Sayfa

